

Nye ideer, bedre løsninger

Førsteutkast

**Høyres stortingsvalgprogram
2013-2017**

Innholdsfortegnelse

1	NYE IDEER OG BEDRE LØSNINGER	4
2	UTDANNING OG KULTUR	7
2.1	Barnehage	7
2.2	Skole	7
2.3	Læreren	9
2.4	Yrkesfag	10
2.5	Høyere utdanning	10
2.6	Forskning	12
2.7	Kunst og kultur	13
2.8	Idrett og frivillighet	14
2.9	Norsk kulturarv og språk	14
2.10	Medier	15
3	HELSE	17
3.1	Pasientenes helsevesen	17
3.2	Lokalt helsetilbud	17
3.3	Sykehus	18
3.4	Raskere helsehjelp	19
3.5	Psykisk helse	19
3.6	Rehabilitering	20
3.7	Rus	20
3.8	Folkehelse	21
3.9	Omsorg	21
3.10	Gen- og bioteknologi	22
4	SAMFERDSEL	24
4.1	Raskere utbygging	24
4.2	Kollektivtransport	25
4.3	Kyst og havn	26
5	ØKONOMI OG NÆRINGSLIV	27
5.1	Økonomisk politikk	27
5.2	Skatt	28
5.3	Forenkling og mindre byråkrati	29
5.4	Eierskap	30
5.5	Reiseliv	30
5.6	Maritime næringer	31
5.7	Petroleumsnæringen	32
5.8	Fiskeri og havbruk	32
5.9	Landbruk	33
6	MILJØ OG ENERGI	35
6.1	Natur	35
6.2	Klima	36
6.3	Energi	37

7	LOKALT SELVSTYRE OG OFFENTLIGE TJENESTER	38
7.1	Offentlige tjenester	38
7.2	Styrking av lokaldemokratiet	39
7.3	Statlige organer, tilsyn og lovverk	40
7.4	Bolig	41
7.5	Offentlig ansatte	42
7.6	Valg	42
8	JUSTIS OG BEREDSKAP.....	44
8.1	Forebygging	44
8.2	Beredskap og samfunnssikkerhet	44
8.3	Politiet.....	45
8.4	Domstolene	47
8.5	Kriminalomsorgen.....	47
8.6	Asylsøkere og flyktninger	49
8.7	Arbeidsinnvandring.....	49
9	ARBEID OG SOSIAL	51
9.1	Familien.....	51
9.2	Barnevern.....	51
9.3	Ny sjanse og bedre levekår	52
9.4	Utenforskap og arbeid.....	53
9.5	Et fleksibelt og ansvarlig arbeidsliv	54
9.6	Pensjon.....	55
10	MANGFOLD OG INKLUDERING.....	56
10.1	Migrasjon og inkludering.....	56
10.2	Et universelt utformet samfunn	56
10.3	Urfolk	57
10.4	Tro og livssyn	57
11	UTENRIKS OG FORSVAR.....	59
11.1	Norge i verden	59
11.2	Utvikling	60
11.3	Frihet, menneskerettigheter og demokrati	61
11.4	Nordområdene	62
11.5	Forsvar	63

HØYRES FORMÅLSPARAGRAF

”Høyre vil føre en konservativ fremskrittspolitikk, bygget på det kristne kulturgrunnlag, rettsstaten og folkestyret, for å fremme personlig frihet og sosialt ansvar, medbestemmelse og eiendomsrett, og et forpliktende nasjonalt og internasjonalt samarbeid.”

(Vedtatt på landsmøtet i Stavanger i 1971)

1 NYE IDEER OG BEDRE LØSNINGER

Norge er et godt land å bo i, og få land har bedre muligheter enn oss til å investere for fremtiden og sikre velferd, vekst og trygge jobber.

Høyres politikk bygger på respekt for de generasjonene som har gått foran oss og ansvarsfølelse for de som kommer etter oss. Selv om dette programmet gjelder for kommende stortingsperiode, tar det til orde for en helhetlig, ansvarlig og langsiktig politikk som har bærekraft også over tid.

Muligheter for alle

Målet for Høyres politikk er et samfunn med muligheter for alle.

De nordiske landene preges av en åpen markedsøkonomi, samarbeid, likeverd og en høy grad av tillit mellom mennesker. Små forskjeller i samfunnet er en nordisk verdi, som henger sammen med vår kultur og tradisjon.

Skal vi lykkes med å ta vare på de verdiene som preger den nordiske modellen, trenger vi en skole- og velferdspolitik som sikrer at flest mulig blir i stand til å delta aktivt i samfunns- og arbeidslivet.

Samtidig må vi sette grenser for politikken og tydeliggjøre det personlige ansvaret. Den enkelte og familiene må få mer frihet til å bestemme over egne liv, og vi trenger et sterkt og uavhengig sivilsamfunn. Staten skal ikke være alt for alle, men mer for dem som trenger det mest.

32 **Nye ideer**

33 Høyre bygger dette programmet på fire grunnleggende ideer. Disse ideene åpner for bedre løsninger som kan
34 bringe Norge fremover og gi flere mulighet til å delta:

- 35
- 36 • Mangfold er en positiv drivkraft for endring.
  - 37 • Kunnskap er en forutsetning for å løse utfordringene vi står overfor.
  - 38 • Det å skape verdier er verdifullt i seg selv.
  - 39 • Spredning av makt gjør samfunnet sterkere.
- 40

41 **Bedre løsninger på de store utfordringene**

42

43 **Livskraft**

44 For Høyre handler livskraft om det som knytter oss sammen som mennesker. Familien, skolen, idrettslaget,
45 menigheten, arbeidsplassen og utallige andre fellesskap danner det lappeteppet av relasjoner som binder
46 mennesker til hverandre.

47

48 Med en mer mangfoldig befolkning og en sterkt voksende stat, står vi overfor nye utfordringer som ikke kan
49 møtes med gamle løsninger.

50

51 **Høyre har løsninger for:**

- 52 - Et levende og reelt lokaldemokrati, der makt overføres fra staten til robuste kommuner.
- 53 - Et sterkt og uavhengig sivilsamfunn for å sikre frihet, mangfold og maktbalanse.
- 54 - Å sikre at enkeltpersoner og organisasjoner kan utøve sin tro og sitt livssyn uten statlig innblanding.

55 **Bærekraft**

56 Et bærekraftig samfunn er et samfunn som tar vare på grunnleggende samfunnsverdier, trykker velferden og tar
57 vare på miljøet. Den norske velferdsmodellen må utvikles med nye løsninger for å være bærekraftig på sikt.

58 Høyre vil sikre vårt samfunns bærekraft gjennom større mangfold, fornyelse og en forpliktende klimapolitikk.

59

60 **Høyre har løsninger for:**

- 61 - Valgfrihet og innovasjon i den offentlig finansierte velferden gjennom et mangfold av offentlige og
62 private tilbud.

- 63 - Reduksjon i andelen innbyggere som står helt eller delvis utenfor arbeidslivet og en ny sjanse for dem
64 som faller utenfor.
- 65 - At Norge skal være en pådriver for nye internasjonale klimaavtaler, og bidra til teknologi- og
66 atferdsendringer som reduserer klimagassutslippene i Norge og internasjonalt.

67 **Konkurranseskraft**

68 Norge har høy sysselsetting og et næringsliv som på flere områder hevder seg sterkt internasjonalt. Men vi står i
69 fare for å bli for ensidig avhengig av petroleumsinntektene og petroleumsrelatert næringsliv. I tillegg til å
70 videreutvikle petroleumsindustrien, må vi ha flere ben å stå på i fremtiden.

71

72 Gode og stabile rammevilkår for næringslivet, og en skole hvor kunnskap settes først, er de viktigste
73 forutsetningene for økt innovasjon og nye arbeidsplasser.

74

75 En god skole er også det viktigste virkemiddelet for sosial utjevning i et samfunn som stiller store krav til den
76 enkeltes kunnskap og kompetanse for å kunne delta fullt ut og forme egen fremtid.

77

78 **Høyre har løsninger for:**

- 79 - En vridning av oljepengebruken fra offentlig forbruk til vekstfremmende investeringer i blant annet
80 forskning, utdanning og samferdsel.
- 81 - Et lavere skatte- og avgiftsnivå og en forenkling av det offentliges regel- og rapporteringskrav til
82 næringslivet.
- 83 - Å gjøre læreryrket til et høystatusyrke som motiverer de flinkeste elevene fra videregående skole til å ta
84 lærerutdanning.

85 2 UTDANNING OG KULTUR**86 2.1 Barnehage**

87 Barnehagen skal gi barn en trygg og god omsorg, og samtidig stimulere til lek og utvikling på barns premisser.

88 Høyre vil sikre alle barn som går i barnehage en god barnehagehverdag.

89

90 Barnehageutbyggingen har skjedd raskt, og uten nødvendig vekt på utvikling av innholdet. Ansatte er
91 barnehagens viktigste ressurs og god kvalitet er avhengig av dem som arbeider der. Et stort mangfold av ulike
92 barnehager sikrer et tilbud som er tilpasset det enkelte barn og den enkelte familie. Høyre vil styrke det norske
93 språkmiljøet i barnehagen fordi språk er grunnlaget for barns utvikling.

94

95 Høyres løsninger:

- 96 • Styrke kvaliteten i barnehagene gjennom å sikre pedagogtettheten, utdanne flere pedagoger og styrke
97 etter- og videreutdanningen for ansatte.
- 98 • Innføre en kvalitetsportal hvor informasjon som kommunene innhenter fra den enkelte barnehage gjøres
99 tilgjengelig for foreldrene.
- 100 • Innføre et uavhengig tilsyn med barnehagene.
- 101 • Kommunene skal legge til rette for løpende opptak.
- 102 • Det skal kunne stilles krav om norskferdigheter for ansatte i barnehager.
- 103 • Gi nødvendig hjelp til barn som har svake språkferdigheter og legge til rette for at alle barn skal beherske
104 norsk før skolestart.
- 105 • Lovfeste og sikre en reell likebehandling av offentlige og private barnehager, og innføre kommunal
106 stykkprisfinansiering.
- 107 • Gi alle barnehager som oppfyller kommunens krav til godkjenning mulighet til å etablere seg.
- 108 • Inntektsgradere foreldrebetalingen for familier med lav inntekt.

109

110 2.2 Skole

111 En god skole utjevner sosiale forskjeller og bidrar til sosial mobilitet. Norge har en gjennomgående høyt
112 utdannet befolkning og bruker mye penger på utdanning for alle. I tillegg opplever de fleste elevene et godt
113 læringsmiljø. Norsk skole har alle forutsetninger for å kunne ligge helt i tet internasjonalt.

114

115 Hovedutfordringen i norsk skole er at for mange elever kan for lite etter 10 års skolegang. Særlig gjelder det i
116 grunnleggende ferdigheter som lesing og regning. Det medfører at for mange ikke fullfører og består

117 videregående opplæring. Videregående opplæring er grunnlaget for høyere utdanning og deltakelse i
118 arbeidslivet, og er derfor svært viktig både for den enkelte og for samfunnet.

119

120 Norsk skole må bli bedre på å gi tilbakemelding til elevene. Lekser følges i liten grad opp, og elevene vet for lite
121 om hva som er forventet av dem. Det er alt for store variasjoner i læringsresultater mellom kommuner, innad i
122 kommuner og innad på den enkelte skole. Å få en dyktig lærer er for mange elever helt avgjørende for om de
123 lykkes eller ikke.

124

125 I Norge går de aller fleste elever i den offentlige skolen. Høyres mål er at den offentlige skolen skal bli så god at
126 den skaper muligheter for alle.

127

128 **Høyres løsninger:**

- 129 • Prioritere elevenes lese- og regneferdigheter gjennom hele skoleløpet. Ressursene konsentreres om
130 dette fremfor på nye reformer.
- 131 • Kartlegge læringsresultatene gjennom hele skoleløpet, og sikre full åpenhet om resultater på skolenivå.
- 132 • Kreve at kommunene utarbeider resultatkontrakter med rektorene. Kommunene må ha tett og
133 målrettet oppfølging av sine skoler.
- 134 • Legge til rette for at foreldre kan velge grunnskole for sine barn, også på tvers av kommunegrensene.
- 135 • Gi samtlige elever og foreldre skriftlig tilbakemelding i basisfag fra første trinn.
- 136 • Gi kommunene mulighet til å innføre forsøk med karakterer i basisfag før ungdomsskolen.
- 137 • Innføre læringsmål for alle trinn. Elever, lærere og foreldre må vite hva elevene forventes å ha lært per
138 årstrinn.
- 139 • Innføre skriftlig avgangseksamen i norsk, matematikk og engelsk for alle elever på 10. trinn.
- 140 • Innføre obligatoriske intensivkurs for de elevene som henger etter ved overgangene til ungdomsskolen
141 og til videregående skole.
- 142 • Tillate differensiert undervisning når det er pedagogisk begrunnet. Elevene skal ikke deles inn
143 permanent etter faglig nivå.
- 144 • Gi alle elever mulighet til å ta fag på høyere nivå når de er kvalifiserte for det. Elever med talenter må
145 også gis en utviklingsmulighet.
- 146 • Forenkle og redusere omfanget av unødvendig byråkrati og rapporteringskrav.
- 147 • Etablere en felles IT-plattform for skolen, for enklere tilgang til digitale læringsressurser, mer effektiv
148 drift og deling av informasjon i og om skolen.

- 149 • Sikre adgang til å etablere og drive offentlig finansierte friskoler som et alternativ til den offentlige
150 skolen, og gjeninnføre en lov om frittstående skoler, der kravet til formål erstattes med et krav til
151 innhold og kvalitet. Skoler som oppfyller vilkårene, skal ha rett til godkjenning, med mindre en slik
152 godkjenning, etter en helhetsvurdering, får vesentlige negative konsekvenser for det offentlige
153 skoletilbudet til elevene. Friskoler skal ikke kunne betale utbytte til eierne.
- 154 • Bruke tekster både på bokmål og nynorsk i norskfaget. Innføre valgfritt skriftlig sidemål i ungdomsskolen
155 og i den videregående skolen.
- 156 • Gjeninnføre maksgrense for ureglementert fravær i videregående skole.
- 157 • Gi elevene i den videregående skolen rett til fritt skolevalg, også på tvers av fylkesgrensene.
- 158 • Innføre et nasjonalt mål om at 90 prosent av elevene fullfører og består en videregående opplæring.
- 159 • La elevene i den videregående skolen evaluere undervisningen.
- 160 • Gjennomføre forsøk med anonym retting av tentamen og større elevarbeid.
- 161 • Stimulere til tettere samarbeid mellom skoler, bedrifter og forskningsmiljøer, og utvikle temaskoler på
162 ungdomstrinnet og i den videregående skolen.

163

164 2.3 Læreren

165 God ledelse er avgjørende for elevenes læring. Læreren er sjefen i klasserommet og ansvarlig for elevenes
166 læring. Rektor er ansvarlig for skolens resultater.

167

168 Undervisning er skolens kjernevirksomhet. Likevel er det i dag slik at karrieremulighetene ofte består i å fjerne
169 seg fra klasserommet. Det må endres. Høyre vil at de flinkeste lærerne skal fortsette å undervise. Det skal bli
170 mulig å stige i gradene som lærer og bli spesialist med økt prestisje, økt lønn og økt status.

171

172 Den viktigste innovasjonen i skolen må drives frem av faglig sterke lærere med forskningsbasert utdanning.

173

174 Høyres løsninger:

- 175 • Kreve karakteren 4 eller bedre i norsk, matematikk og engelsk for opptak til lærerutdanningen. Alle
176 lærere må, fra 1. trinn, ha fordypning i de basisfagene de underviser i.
- 177 • Gjøre om lærerutdanningen til en femårig, forskningsbasert mastergradsutdanning.
- 178 • Utvikle en sertifiseringsordning av lærere som knyttes opp mot en rett og plikt til relevant etter- og
179 videreutdanning gjennom yrkesløpet.

- 180 • Beholde og rekruttere de dyktigste lærerne gjennom bruk av økt lønn, fleksible arbeidstidsordninger,
181 mentorsystemer og støttefunksjoner.
- 182 • Åpne for nye yrkesgrupper i skolen og bedre samarbeid mellom skole og næringsliv, for eksempel
183 gjennom ledelsesutviklingsprogrammer som kombinerer lærer- og lederopplæring for nyutdannede
184 med mastergrad eller doktorgrad innen realfag.
- 185 • Gi lærere og skoleledere på den enkelte skole, i samråd med PPT, myndighet til å ta beslutning om
186 spesialpedagogiske tiltak.
- 187 • Medvirke til at andre yrkesgrupper i skolen frigjør tid for lærere og skoleledelse til konsentrasjon om
188 elevenes læringsutbytte.
- 189

190 2.4 Yrkesfag

191 Målet med yrkesfagene er å sikre gode fagfolk. Vi vil også i fremtiden ha behov for at mange velger en
192 yrkesutdanning. Høyre vil heve statusen til yrkesfagene.

193

194 Det er alvorlig at det er mer enn 50 prosent frafall på enkelte av de yrkesfaglige linjene. Særlig stort er frafallet
195 blant de elevene som ikke får lærlingplass etter to år på skolebenken.

196

197 Høyres løsninger:

- 198 • Øke lærlingtilskuddet.
- 199 • Innføre konkrete mål for offentlige virksomheters inntak av lærlinger.
- 200 • Endre privatskoleloven og tillate bransjedrevne opplæringsløp i hele eller deler av yrkesfagene og
201 stimulere til nye samarbeidsmodeller mellom bransjeorganisasjoner og den offentlige skolen.
- 202 • Tillate alternative opplæringsløp, som for eksempel opplæringsprogrammer i bedrift, og utvide
203 praksisbrevordningen.
- 204 • Videreutvikle tilbudet om tekniske allmennfag (TAF-modellen) for elever som vil kombinere fagbrev og
205 studiekompetanse.
- 206 • Elever som har tatt fagbrev skal gis mulighet til opptak til høyere utdanning basert på fag- og
207 realkompetanse.
- 208

209 2.5 Høyere utdanning

210 Norge er en del av en global og kunnskapsbasert økonomi. Bevegelser av kapital, kunnskap og arbeidsplasser

211 skjer i dag nesten uavhengig av landegrenser. Norge må være i stand til å konkurrere internasjonalt på tross av
212 et høyt kostnadsnivå.

213

214 For å holde tritt med den internasjonale konkurransen må større deler av norsk forskning være av ypperste
215 klasse. Det krever universiteter og høyskoler som holder høy standard og enkelte universitetsmiljøer i
216 verdenstoppen.

217

218 I årene som kommer vil høyere utdanningsinstitusjoner konkurrere med de beste verden over. Uten en spissing
219 av kvaliteten, vil vi tape denne konkurransen. Finansieringsordningen må føre til at vi satser ekstra på de
220 fagmiljøene som har evnen til å hevde seg internasjonalt i samarbeid med de beste fagmiljøene i verden.

221

222 Det er avgjørende at profesjonsutdanningene ved universitetene og høyskolene kan møte arbeidslivets behov
223 for arbeidskraft i årene fremover. I et globalt kompetanse- og arbeidsmarked, er det verdifullt for norske
224 studenter å studere i utlandet, samtidig som utenlandske studenter kommer til Norge.

225

226 **Høyres løsninger:**

- 227 • Øke basisbevilgningene til utdanningsinstitusjonene.
- 228 • Evaluere finansieringsordningen for universitetene og høyskolene, og vurdere hvorvidt de nåværende
229 kriteriene for universitetsstatus sikrer kvalitet og god samlet ressursutnyttelse. Inntil en slik evaluering
230 er gjennomført, godkjennes ingen nye universiteter.
- 231 • Satse på utvikling av fremragende studietilbud gjennom å utnytte vitenskapelige
232 spisskompetansemiljøer etter modell av sentre for fremragende forskning.
- 233 • Øke opptakskapasiteten innen ingeniør- og teknologifag.
- 234 • Heve inntektstaket for studenter og regulere studiestøtten i tråd med pris- og kostnadsveksten.
- 235 • Innføre studiestøtte til førsteåret av bachelorstudier i ikke-vestlige land og til freshman-året av studier i
236 USA.
- 237 • Bygge flere studentboliger. Åpne for at private aktører kan bygge og drifte studentboliger med statlig
238 delfinansiering.
- 239 • Beholde de tekniske fagskolene og gjeninnføre statlig finansiering av fagskolene.
- 240 • Styrke NOKUTs (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) mulighet til å kvalitetskontrollere og
241 forbedre utdanninger og institusjoner. NOKUTs rapporter skal være lett tilgjengelige for offentligheten.

242

243 **2.6 Forskning**

244 Forskning skaper fremtiden. Kunnskap og nytenkning vil være drivkreftene i å trygge norske arbeidsplasser og
245 videreutvikle den norske velferdsmodellen.

246

247 De norske investeringene i forskning og innovasjon ligger under gjennomsnittet i OECD og langt bak resten av
248 Norden. Vi skiller oss særlig ut ved at næringslivets FoU-investeringer ligger lavt. Samtidig scorer Norge under
249 middels på internasjonale rangeringer over lands innovasjonsevne, og det samme gjelder samarbeid mellom
250 akademia og næringsliv. Dette svekker vår konkurransekraft på sikt.

251

252 Høyre har høyere ambisjoner på vegne av kunnskapsnasjonen Norge. Den offentlige satsingen på forskning må
253 opp på et høyere nivå og holde tritt med utviklingen i andre land. Samtidig må det bli det bli langt mer attraktivt
254 å investere risikokapital i forskning og innovasjon.

255

256 **Høyres løsninger:**

- 257 • Styrke forskningsinnsatsen for raskere å nå målet om at forskning skal utgjøre 3 prosent av BNP.
- 258 • Etablere et nytt forskningsfond innenfor Statens pensjonsfond utland, hvor avkastningen øremerkes til
259 forskning.
- 260 • Øke investeringene i avansert vitenskapelig utstyr og annen infrastruktur for forskning slik at norske
261 forskere får tilgang til utstyr av verdensklasse.
- 262 • Sikre kvalitet gjennom å satse mer målrettet på fremragende forskningsmiljøer og etablering av Global
263 Centers of Expertise.
- 264 • Arbeide for ytterligere internasjonalisering av norsk forskning, både gjennom aktiv deltakelse i EUs
265 rammeprogrammer og gjennom utvikling av programsamarbeid med ledende forskningsnasjoner. EØS-
266 avtalen søkes utvidet til også å omfatte norsk deltakelse i EUs rammeprogrammer for forskning.
- 267 • Styrke forskningsrådets programmer for kommersialisering av forskningsresultater og sikre økte midler i
268 såkornfondene til "tidlig-fase-innovasjon" for å skape nye bedrifter og arbeidsplasser med utspring i
269 kunnskapsinstitusjonene.
- 270 • Stimulere til mer forskning i næringslivet og sterkere samhandling mellom akademia og næringsliv, blant
271 annet gjennom Skattefunn-ordningen.
- 272 • Gjeninnføre og forbedre gaveforsterkningsordningen.
- 273 • Styrke den næringsrettede forskningen gjennom å øke bevilgningene til Forskningsrådets program
274 Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA) og andre bedriftsrettede satsninger.

- 275 • Øke antallet rekrutteringsstillinger og gjennomgå arbeidsvilkårene for forskere for å sikre rekruttering til og
276 stabilitet i forskerstillinger.
- 277 • Innføre en konkurransebasert finansieringsordning som understøtter universitetenes strategier for
278 internasjonalisering, slik at Norge står sterkere i den internasjonale arbeidsdelingen.
- 279 • Etablere en statlig stipendieordning som gir norske forskere mulighet til å forske og undervise ved
280 fremragende utenlandske institusjoner, og en tilsvarende ordning for å trekke internasjonalt ledende
281 forskere til Norge.
- 282 • Etablere en ordning med hurtigspor for behandling av søknader om oppholds- og arbeidstillatelse for
283 utenlandske forskere.
- 284

285 **2.7 Kunst og kultur**

286 Kulturlivet bidrar til mangfold og maktbalanse, til å utfordre oss og til å åpne oss for det ukjente. Kunst og kultur
287 har en egenverdi, og skal ikke først og fremst brukes som et verktøy for å nå andre mål.

288

289 Norge har et rikt og variert kulturliv. I de senere årene har vi imidlertid sett klare tendenser til
290 maktkonsentrasjon og eksempler på politisk innblanding. Et fritt og uavhengig kulturliv må ikke ensidig bli
291 avhengig av statlig finansiering og den maktkonsentrasjon som lett følger av dette.

292

293 **Høyres løsninger:**

- 294 • Sikre statlig finansiering av sentrale kulturinstitusjoner, og fjerne statlige innholdsmessige føringer
295 overfor kulturinstitusjonene.
- 296 • Styrke privat finansiering av kulturlivet gjennom for eksempel gaveforsterkningsordninger og bedre
297 tilrettelegging for private fond og stiftelser.
- 298 • Legge til rette for økt entreprenørskap og innovasjon i kulturlivet.
- 299 • Redusere søknadsbyråkratiet i kultursektoren.
- 300 • Sikre et desentralisert kulturliv og styrke fagmiljøene også utenfor Oslo.
- 301 • Opprettholde en sterk norsk filmproduksjon og styrke regionale filmfond og sentre.
- 302 • Styrke det frie feltet, korps- og korbevegelsen.
- 303 • Bedre tilbudet ved kulturskolene.
- 304
- 305

306 2.8 Idrett og frivillighet

307 Nordmenns deltakelse i idrett og frivillighet ligger helt i verdenstoppen. Dette er en årsak til at tilliten
308 mennesker imellom er så høy i Norge. Denne tilliten bygger på møtene mellom mennesker i de
309 små fellesskapene, enten det er i korpset, menigheten, fotballaget eller frivillighetssentralen.

310
311 Styrken i det norske demokratiet fremover vil tilsvare styrken i tilliten mellom mennesker, og mellom den
312 enkelte og myndighetene. Høyre ønsker derfor en frivillighet som vokser nedenfra uavhengig av statlig styring.
313 Det er økende sosiale skiller mellom nordmenn som deltar i frivillig arbeid og de som ikke gjør det. Innholdet i
314 frivillig engasjement har endret seg fra å være medlemskapsbasert til å bli aktivitetsbasert.

315
316 Når staten deler ut penger til frivilligheten, ligger det ofte føringer på hvilke aktiviteter som ønskes iverksatt. For
317 at frivilligheten fremover skal kunne utvikle seg på egne premisser, krever det at rammebetingelsene tilpasses
318 en ny virkelighet. Frivilligheten må få større mulighet til å bli økonomisk uavhengig av staten.

319

320 Høyres løsninger:

- 321 • Bedre ordningen med moms kompensasjon for frivillige organisasjoner.
- 322 • Øke skattefradraget for gaver til frivillige organisasjoner og utvide ordningen til også å omfatte lokale
323 organisasjoner og prosjekter.
- 324 • Gjennomgå de økonomiske rammebetingelsene for frivillig virksomhet, med sikte på å redusere
325 byråkrati og politisering.
- 326 • Gi frivillige lag og organisasjoner mulighet til å drifte offentlige bygg som brukes til kultur, idrett eller
327 andre frivillighetsformål.
- 328 • Utarbeide en handlingsplan for å ta igjen etterslepet på bygging av idrettsanlegg.
- 329 • Videreføre en spillpolitikk som ivaretar hensynet til spilleavhengige og sikrer at inntekter fra alle typer
330 pengespill i Norge tilfaller ideelle formål.

331

332 2.9 Norsk kulturarv og språk

333 Kunnskap om og opplevelse av vår egen kulturarv styrker identitetsfølelsen og gir samfunnsmessig tilhørighet.
334 Kunnskap om egen kultur gir trygghet og gode forutsetninger for å møte påvirkning utenfra på en raus og
335 konstruktiv måte.

336

337

338 Vår evne til samfunnsdeltakelse er særlig knyttet til språket. God språkrøkt er derfor ikke bare en kulturpolitisk
339 målsetting, men også en forutsetning for vår deltagelse i demokratiet.

340

341 **Høyres løsninger:**

- 342 • Bygge opp under begge målformene som hovedmål. Dagens rett til å få svar på egen målform, erstattes
343 med en rett for ansatte i staten og språknøytrale kommuner til å bruke sin egen målform.
- 344 • Styrke det nordiske språksamarbeidet.
- 345 • Sikre produksjon av norsk skjønn- og faglitteratur.
- 346 • Styrke Kulturminnefondet og arbeidet med folkemusikk, folkedans og håndverk, samt små- og
347 verneverdige fag.
- 348 • Gi skattefradrag for restaureringskostnader knyttet til fredede bygninger.
- 349 • Forberede bibliotekene på en digital hverdag, og sikre fortsatt gratis utlån av litteratur.
- 350 • Øke digitaliseringen i museer og arkiver.

351

352 **2.10 Medier**

353 Digitaliseringen av mediene medfører grunnleggende endringer i mediebildet, både når det gjelder publikums
354 deltagelse, mediene som produkter og redaksjonell arbeidsform.

355

356 Hovedutfordringen i mediepolitikken er å legge til rette for god nyhetsproduksjon, bærekraftige redaksjoner og
357 en bredt anlagt offentlig samtale i fremtidens digitale mediesamfunn. Mediepolitikken må derfor stimulere til
358 nyskaping og innovasjon, samtidig som den frie pressens tradisjoner og grunnverdier ivaretas.

359

360 **Høyres løsninger:**

- 361 • Tilpasse det mediepolitiske virkemiddelapparatet til en digital hverdag gjennom størst mulig
362 likebehandling av mediene uavhengig av teknologisk plattform.
- 363 • Tilpasse medieeierskapsloven til nye medier, og utforme eierbegrensningene på en måte som bidrar til å
364 sikre mediemangfold.
- 365 • NRK skal være lisensfinansiert.
- 366 • Sikre opphavsrettigheter til åndsverk.
- 367 • Arbeide for nettnøytralitet og åpne løsninger.

368

- 369   • Sikre konkurranse mellom tilbydere på nett.
- 370   • Tillate politisk reklame i TV.

371 **3 HELSE**

372 **3.1 Pasientenes helsevesen**

373 Norge har et godt helsevesen der mange får hjelp uavhengig av status og inntekt. Trygghet for hjelp når en har
374 behov for behandling og omsorg er en bærebjelke i den norske velferdsmodellen. Samtidig er det slik at mange
375 av de som har størst behov for hjelp, ikke får det de har krav på. Dette er alvorlig.

376 Nordmenns økte bruk av egenfinansierte private helsetjenester, er et tegn på at tilliten til den norske modellen
377 svekkes. Det er et offentlig ansvar å sikre gode helse- og omsorgstjenester for alle. Derfor vil Høyre at alle skal få
378 nødvendige helsetjenester når de har behov for det.

379 Rusavhengige og psykisk syke får ikke god nok hjelp. Helsevesenet redder mange liv, men svikter ofte når det er
380 behov for rehabilitering og habilitering for å få livet tilbake. Kreftpasienter opplever at det tar for lang tid å få
381 diagnose, og mangler tilgang på nyere behandlingsmetoder. Mange venter lenge på enkle inngrep, selv om det
382 er ledig kapasitet hos private. Altfor mange blir skadet og dør som følge av feil og mangler i helsevesenet.

383 Helse- og omsorgssektoren har i dag egenandeler som ikke bidrar godt nok til å utjevne sosial ulikhet eller til å
384 skjerme de med store utgifter og lave inntekter. Egenandelene hindrer også samhandling og henger ikke
385 sammen med prioriteringer i helsevesenet. Det er behov for å endre egenandelene, slik at de virker i tråd med
386 de helsepolitiske målene. Det er også behov for å gjøre en større del av prioriteringsbeslutningene i
387 helsevesenet til politiske beslutninger, og skape arenaer der politikk og fag møtes for diskusjon.

388

389 **3.2 Lokalt helsetilbud**

390 Det er nødvendig å styrke helse- og omsorgstjenesten i kommunene (primærhelsetjenesten) og sikre en bedre
391 samordning av helse- og omsorgstilbudet. En styrket primærhelsetjeneste vil gi pasientene et bedre tilbud med
392 mindre reiseavstand, økt kvalitet på behandling og sikkerhet for at ressursene blir brukt tidlig for å forebygge en
393 forverring i sykdomsutviklingen.

394 **Høyres løsninger:**

- 395 • Bygge ut allmennhelsetjenesten i kommunene og stimulere til at flere helsetilbud samlokaliseres i lokale
396 helsehus der fastlegene utgjør kjernen.
- 397 • Styrke kvaliteten i den kommunale helse- og omsorgstjenesten gjennom rekruttering av flere
398 sykepleiere og leger, og innføre kompetansekrav i helse- og omsorgstjenesteloven.
- 399 • Bedre tilgjengeligheten til fastlegene gjennom bedre kapasitet, og innføre refusjonsordninger som gjør
400 det enklere å gi et helhetlig tilbud i samarbeid med psykologer, sykepleiere og andre helseprofesjoner.

- 401 • Bygge ut et allmennpsykologtilbud i kommunene.
- 402 • Åpne for at noen av de største kommunene kan overta ansvaret for distriktpsykiatriske sentre.
- 403 • Etablere flere helsetilbud i samarbeid mellom kommuner og sykehus for å sikre pasientene et bedre
- 404 helsetilbud der de bor, avskaffe dagens kommunale medfinansieringsordning for sykehusene og innføre
- 405 direkte støtteordninger til gode lokale samhandlingsprosjekter.
- 406 • Gi gravide med lang reisevei til fødestedet rett til følgetjeneste dersom det er behov for det.
- 407 • Endre egenandelene slik at mennesker med høye helseutgifter og dårlig økonomi blir skjermet,
- 408 samtidig som det blir bedre sammenheng mellom prioritering og målet om sammenhengende
- 409 helsetjenester i egenandelsystemet.
- 410 • Øke støtten til tannbehandling til dem som har høye tannhelseutgifter og dårlig økonomi.
- 411 • Styrke helsestasjoner og skolehelsetjenesten.
- 412

413 3.3 Sykehus

414 Det er store variasjoner i kvaliteten på tilbudet ved ulike sykehus. Høyre vil stille krav om kvalitetssertifisering av
 415 norske sykehus og sikre åpenhet om kvaliteten på det tilbudet som gis. Det må innføres nasjonale
 416 minimumsstandarder for hva ulike typer sykehus skal inneholde av tilbud og kompetanse.

417 Høyres løsninger:

- 418 • Vedta en nasjonal helse- og sykehusplan i Stortinget, som fastsetter klare prioriteringer for helsevesenet
- 419 og minimumskrav til innhold og kompetanse for ulike typer sykehus.
- 420 • Legge ned de regionale helseforetakene og erstatte dem med en bedre nasjonal styring av
- 421 helsepolitikken, samtidig som sykehusene får større frihet og ansvar innenfor rammene av en nasjonal
- 422 helse- og sykehusplan.
- 423 • Sikre bedre ivaretagelse av personvernet ved behandling av helseopplysninger.
- 424 • Gjennomføre omfattende undersøkelser av kvaliteten ved sykehusene, blant annet omfanget av
- 425 dødelighet, reoperasjoner og reinnleggelser.
- 426 • Sikre åpenhet om kvalitetsundersøkelsene og gjøre disse tilgjengelige.
- 427 • Opprette en "havarikommisjon" for helsesektoren og styrke pasienters og pårørendes rettigheter.
- 428 • Stille krav om kvalitetssertifisering av alle sykehus.
- 429 • Styrke pasientenes rettigheter ved brudd på behandlingsfristen.
- 430 • Etablere tverrfaglige diagnosesentre som sikrer raskere diagnostisering av kreft og andre sykdommer.
- 431 • Endre straffelovens bestemmelser når det gjelder smittsomme sykdommer, i samsvar med FNs
- 432 anbefalinger.

- 433
- Etablere en nasjonal IKT-infrastruktur for hele helsesektoren.
- 434
- Overføre ansvaret for bygningene og infrastrukturen i helsevesenet til et eget helsebyggsselskap, og åpne
- 435 opp for bruk av offentlig privat samarbeid for investeringer i bygg og utstyr.

436

437 **3.4 Raskere helsehjelp**

438 Stadig flere tegner privat helseforsikring. Valgfrihet med hensyn til helsetilbud avhenger i større grad av den

439 enkeltes lommebok enn tidligere. Høyre vil åpne opp helsevesenet ved å slippe alle gode krefter til og gi alle

440 pasienter valgfrihet. Et mangfold av helsetjenester vil øke kvaliteten og sikre alle rask hjelp.

441 **Høyres løsninger:**

- 442
- Innføre fritt behandlingsvalg på det offentliges regning, slik at den som trenger nødvendig helsehjelp
- 443 kan få et tilbud så raskt som mulig.
- 444
- Stille krav om at sykehusene, ved fastsettelse av medisinsk frist for behandling, også fastsetter tid og
- 445 sted for behandlingen. Sentrale helsemyndigheter (HELFO) gis ansvaret for at behandling blir gitt ved et
- 446 annet sykehus dersom fristen ikke kan innfris ved det samme sykehuset.
- 447
- Innføre en mer effektiv "raskere tilbake"-ordning.
- 448
- Raskere ta i bruk nye legemidler og nye behandlingsmetoder i Norge.
- 449
- Etablere en ordning med farmasøytstyrt resept for å gjøre det enklere å få kjøpt vanlige legemidler på
- 450 apotek.
- 451
- Etablere et nordisk samarbeid om avanserte behandlingsmetoder som sikrer at Norden raskt kan utvikle
- 452 og ta i bruk ny kunnskap.

453

454 **3.5 Psykisk helse**

455 Det er fortsatt store svakheter og mangler i tilbudet til mennesker med psykiske lidelser. Psykiske lidelser har

456 lenge blitt underprioritert i helsevesenet. Høyre vil derfor styrke satsingen på dette området. Innsatsen innen

457 forebyggende tiltak må styrkes i skoleverket og arbeidslivet ved å motarbeide mobbing og utenforskap.

458

459 **Høyres løsninger:**

- 460
- Styrke det kommunale bo-, behandlings- og oppfølgingstilbudet for psykisk syke.
- 461
- Utarbeide en plan for å gi et bedre tilbud til mennesker med alvorlige psykiske lidelser og dårlige
- 462 levekår.

- 463 • Innføre krav til helseforetakene om at ressursene til rus og psykiatri hver for seg øker mer enn
464 ressursene til somatisk behandling.
- 465 • Iverksette tiltak som bidrar til tidligere hjelp og dermed redusert bruk av tvang.
- 466 • Bygge ut det psykiske helsetilbudet til barn og unge, med vekt både på lavterskeltiltak i helsestasjoner
467 og skolehelsetjeneste, og gjennom styrking av barne- og ungdomspsykiatrien.
- 468 • Styrke det tverrfaglige samarbeidet og ettervernet på tvers av rusbehandling og psykisk helsevern, for å
469 sikre et helhetlig tilbud til store grupper med sammensatte lidelser.
- 470 • Innføre fritt behandlingsvalg slik at det blir lettere å velge behandling som virker og som kan
471 påbegynnes raskt.
- 472

473 3.6 Rehabilitering

474 Ved hjelp av god akuttmedisin og bedre behandlingsmetoder, kan stadig flere liv reddes. Det er imidlertid store
475 mangler i tilbudet innen habilitering og rehabilitering, noe som fører til tapte muligheter for mange mennesker.
476 Det er ikke tilstrekkelig å bare gi akutt helsehjelp; helsevesenet må også bidra så godt som mulig til å få
477 mennesker tilbake til aktive liv hvor den enkelte får delta både i samfunnet og i arbeidslivet.

478

479 Høyres løsninger:

- 480 • Utarbeide en opptrappingsplan for å styrke tilbudet om habilitering og rehabilitering.
- 481 • Utvikle et godt samarbeid og stabile rammevilkår rundt private rehabiliteringsinstitusjoner som
482 holder god faglig kvalitet.
- 483 • Gi tilbud basert på likemannserfaringer til pasienter med behov for spesialiserte rehabiliterings- og
484 habiliteringstilbud.
- 485 • Spesielt styrke habiliterings- og rehabiliteringstilbudet for rusavhengige og barn med nedsatt
486 funksjonsevne.
- 487 • Sikre barn med kommunikasjonshindringer og deres pårørende tekniske hjelpemidler og nødvendig
488 opplæring.
- 489

490 3.7 Rus

491 Kjøene til rusbehandling har økt de senere årene. Høyre ønsker en mer verdig og rettferdig behandling av
492 rusavhengige i helsetjenesten.

493

494

495 **Høyres løsninger:**

- 496 • Utarbeide en opptrappingsplan for å styrke tilbudet om rusbehandling, omsorg, lavterskel helsetilbud og
497 ettervern.
- 498 • Legge til rette for et mangfold av behandlingstilbud og fritt brukervalg.
- 499 • Styrke tilbudet om støttetiltak til rusavhengiges pårørende, særlig for barn og unge.
- 500 • Si nei til avkriminalisering og legalisering av narkotika.
- 501 • Styrke det sosiale og helsemessige rehabiliteringstilbudet for dem som deltar i legemiddelassistert
502 rehabilitering, herunder sikring av botilbud.
- 503 • Åpne flere mottakssentre for rusavhengige i de største byene.

504

505 **3.8 Folkehelse**

506 Helsevesenet vårt er ikke bærekraftig dersom utviklingen i omfanget av livstilssykdommer fortsetter. Den
507 enkelte må ta et større ansvar for egen helse, og samfunnet må legge til rette for kloke valg. Manglende fysisk
508 aktivitet, forbruket av sukker, fett, alkohol og tobakk fører til store belastninger for den enkelte og for
509 samfunnet. Livsstilssykdommene er dessuten den viktigste årsaken til sosial ulikhet i helse.

510

511 **Høyres løsninger:**

- 512 • Styrke det forebyggende helsearbeidet, særlig for å motvirke utvikling av livsstilsrelaterte
513 helseproblemer.
- 514 • Samarbeide med interkommunale friluftsråd og frivillige organisasjoner for å bedre folkehelsen, blant
515 annet gjennom fysisk aktivitet og friluftsliv.
- 516 • Legge til rette for økt fysisk aktivitet i befolkningen, mer fysisk aktivitet i skolen og stimulere til et
517 sunnere kosthold.

518

519 **3.9 Omsorg**

520 Økende levealder og flere unge som har behov for pleie og omsorg, krever økt kapasitet og kvalitet i pleie- og
521 omsorgssektoren. Økt kompetanse og endringer i omsorgstjenestens arbeidsmåter skal hjelpe flere til å bo
522 hjemme og til selv å velge sine aktiviteter.

523

524 **Høyres løsninger:**

- 525 • Legge til rette for at alle skal kunne bo hjemme så lenge de ønsker og kunne være selvhjulpne i
526 hverdagen.

- 527 • Bygge nok sykehjemsplasser og bofellesskap for demente, slik at alle kan være trygge på at de får hjelp
- 528 når de har behov for det.
- 529 • Øke bruken av omsorgsteknologi.
- 530 • Gjøre det enklere for private å bygge sykehjem.
- 531 • Innføre kompetansekrav til helsepersonell i den kommunale helse- og omsorgsloven.
- 532 • Innføre nasjonale undersøkelser som grunnlag for å forbedre tjenestetilbudet.
- 533 • Fjerne den kommunale medfinanseringen av spesialisthelsetjenesten for diagnoser som i hovedsak
- 534 rammer eldre, slik at eldre ikke blir diskriminert i helsetjenesten.
- 535 • Sikre bedre legedekning ved norske sykehjem, blant annet gjennom å gi sykehjemsleger samme
- 536 lønnsnivå som sykehusleger.
- 537 • Opprette flere undervisningssykehjem og styrke ordningen med undervisnings-hjemmesykepleie.
- 538 • Gi tilbud om fasthjelpsordning til dem som trenger hjelp, slik at de slipper å forholde seg til stadig nye
- 539 mennesker.
- 540 • Styrke tilbudet til demente både hjemme og på institusjon. Forskning på demens må styrkes.
- 541 • Etablere flere kompetansesentre og dagsentre for demente.
- 542 • Gi mennesker med omfattende bistandsbehov større valgfrihet gjennom lovfestet rett til å velge
- 543 brukerstyrt personlig assistanse (BPA).
- 544 • Styrke tilbudet om avlastning, veiledning og økonomisk kompensasjon for pårørende.
- 545 • Fastslå at alle har rett til god lindrende behandling som gir en verdig avslutning av livet, men at
- 546 respekten for menneskeverdet samtidig innebærer et klart nei til aktiv dødshjelp. Innføre en statlig
- 547 medfinansieringsordning for etablering av hospice.
- 548 • Stimulere til økt utbygging av tilrettelagte boliger, og sikre alle mulighet til å velge mellom ulike
- 549 boformer.
- 550 • Endre Husbankens regler slik at det er mulig å etablere bofellesskap som boligbyggelag.
- 551 • Tilrettelegge for etablering av private tilbydere innenfor omsorgssektoren, også innenfor kommunens
- 552 tjenester.

553

554 **3.10 Gen- og bioteknologi**

555 Gen- og bioteknologien kan gi store muligheter til behandling og forebygging av sykdom, samtidig som den
556 stiller oss overfor nye etiske dilemmaer. Høyre vil styrke de etiske grensene og føre var-prinsippet i
557 bioteknologiloven. Høyre ønsker å føre en politikk som sikrer at det kan videreutvikles og bygges opp ny
558 bioteknologisk og farmakologisk industri i Norge.

559 **Høyres løsninger:**

- 560 • Forhindre at menneskelig liv sorteres ut fra egenskaper.
- 561 • Fjerne eugenisk indikasjon som selvstendig abortkriterium.
- 562 • Si nei til en ekstra, tidlig ultralyd.
- 563 • Si nei til surrogati og eggdonasjon.
- 564 • Unngå at mennesker blir redusert til et middel for andre.
- 565 • Si nei til forskning på befruktede egg.
- 566 • Styrke stamcelleforskningen på stamceller fra fødte mennesker.

567 **4 SAMFERDSEL**568 **4.1 Raskere utbygging**

569 Et velfungerende transportsystem er en viktig forutsetning for vekst og velferd. Flere, bedre og tryggere veier vil
570 knytte landet sammen, styrke vår konkurransekraft og gi livskraftige lokalsamfunn. En mer moderne jernbane vil
571 gjøre toget mer attraktivt for alle reisende og få flere til frivillig å velge bort bilen. Et velutviklet flytilbud, god
572 bredbåndsdekning og et effektivt post- og pakkesystem utgjør også en del av ryggraden i en moderne
573 kunnskapsøkonomi.

574

575 I dag bygges vei og bane stykkevis og delt. Vi trenger mer helhetlige løsninger for planlegging, bygging og
576 finansiering. Det må også satses betydelig på trafiksikkerhet. Høyre vil ha raskere utbygging av bedre og sikrere
577 veier, et moderne jernbanenett, en moderne luftfart og en brukervennlig kollektivtransport.

578

579 **Høyres løsninger:**

- 580 • Øke investeringstakten i Nasjonal transportplan kraftig.
- 581 • Sikre at en større del av avkastningen fra Statens pensjonsfond utland igjen brukes til investeringer i
582 infrastruktur.
- 583 • Opprette et vedlikeholdsfond der avkastningen skal gå til opprustning av veier og jernbane.
- 584 • Starte OPS-prosjekter innen samferdselssektoren hvert år.
- 585 • Reversere regionreformen fra 2009 og tilbakeføre riksveiene til staten.
- 586 • Legge hensiktsmessige europaveistrekninger inn i egne prosjektselskaper for å sikre rask og helhetlig
587 planlegging, bygging og finansiering, og bruke statlig plan på viktige nasjonale korridorutbygginger der
588 prosjektorganisering eller OPS benyttes.
- 589 • Forenkle planleggingssystemet, og ha forpliktende planleggingsavtaler mellom kommune,
590 fylkeskommune og stat med avtalte frister for ferdigstilling.
- 591 • Redusere antall drepte og hardt skadde i trafikken ved å satse på økt veistandard og fysisk adskille
592 kjøreretninger.
- 593 • Endre veinormalene slik at terskelen for å bygge fysisk adskille kjøreretninger og flerfeltsveier blir
594 lavere.
- 595 • Redusere bilavgiftene for miljøvennlige biler.
- 596 • Styrke satsingen på intelligente transportsystemer (ITS) for å gjøre trafikkavviklingen smartere og mer
597 effektiv.

598 • Styrke arbeidet med rassikring, og sikre at staten tar et medansvar for å rydde opp når naturkreftene
599 ødelegger infrastruktur.

600 • Tilpasse fergekapasiteten til trafikkutviklingen.

601

602 **4.2 Kollektivtransport**

603 Flere norske storbyer står overfor store utfordringer gjennom befolkningsvekst og fortetting. Et smidig
604 transportsystem er nødvendig for å sikre at fremtidens tettsteder kan håndtere den ventede trafikkveksten.

605

606 For at storbyene skal takle fremtidig vekst, må satsingen på offentlig transport trappes kraftig opp. Staten må ta
607 et større og mer forpliktende finansielt ansvar for utbyggingen av viktige kollektivtransportløsninger i storbyene.

608 Store deler av jernbanenettet i Norge er også modent for fornyelse.

609

610 Flytrafikken er en sentral del av det norske transportnettet, og det er viktig å sørge for rammevilkår som sikrer
611 nødvendig oppgradering av flyplasser og rullebaner.

612

613 **Høyres løsninger:**

614 • Prioritere utbygging av InterCity-triangelet og skinnegående transport i og rundt de store byene.

615 • Sørge for at staten tar et større og mer forpliktende finansielt ansvar for kollektivtransporten i
616 storbyene.

617 • Styrke belønningsordningen for kollektivtransport, og sørge for at dokumenterte resultater er eneste
618 kriterium for tildeling av midler.

619 • Dimensjonere nye jernbanestrekninger for 250 km/t eller høyere, og på lengre sikt bygge et nett for
620 høyhastighetsjernbane i Sør-Norge dersom det er lønnsomt.

621 • Konkurransetsette drifts- og vedlikeholdsaktiviteter på jernbanenettet.

622 • Konkurransetsette jernbanestrekninger gjennom et helhetlig konsesjonssystem der både pris, kvalitet
623 og punktlighet vil være blant vurderingskriteriene.

624 • Opprette en egen belønningsordning for gang- og sykkeltiltak i storbyene.

625 • Satse på trikk, bane og lavutslippsbusser i byer og tettbygde strøk.

626 • Øke satsingen på elektrifisering av jernbane der det i dag er dieseldrift.

627 • Se boligutbygging og kollektivtransport i sammenheng ved planlegging.

628 • Legge til rette for at lokale og private investorer kan finansiere flyplassutvidelser.

629

630 **4.3 Kyst og havn**

631 Norges langstrakte kyst er en viktig del av transportsystemet vårt. Sjøtransporten taper markedsandeler. Denne
632 trenden må snus. For Høyre er det viktig å bidra til å få overført mer godstransport fra vei til sjø. Dette må skje
633 gjennom bruk av tydelige virkemidler i havne- og farledspolitikken. Sikkerhet på sjøen og et høyt beredskapsnivå
634 lang hele kysten er også viktige oppgaver.

635

636 **Høyres løsninger:**

- 637 • Bidra til at Hurtigruten kan bestå, både av hensyn til lokalbefolkningen og til turistnæringen.
- 638 • Legge til rette for at mer av godstrafikken kan flyttes fra vei til sjø og jernbane, hovedsakelig gjennom
639 en reduksjon i nærskipfartens samlede avgiftsnivå.
- 640 • Styrke sjøsikkerheten og beredskapen for utslipp og ulykker til sjøs.
- 641 • Sørge for god overvåking av trafikken langs norskekysten, og fullføre arbeidet med oppgradert merking
642 av hurtigbåt- og hovedleder.
- 643 • Innføre utslippsforbud til sjø for alle skip i norske farvann, og arbeide for et internasjonalt
644 utslippsforbud til sjø fra skip. Havner må utvikle mottaksmuligheter for avfall.
- 645 • Vurdere Stad skipstunnel som et OPS-prosjekt.
- 646 • Gi Statens havarikommisjon ansvar for å etterforske alvorlige ulykker med fritidsbåt.
- 647 • Modernisere havneloven og åpne for at havner kan organiseres som aksjeselskaper.
- 648 • Stimulere til landstrømsordninger for skip i havn.

649

650 **5 ØKONOMI OG NÆRINGS LIV**

651 **5.1 Økonomisk politikk**

652 Norges kostnadsnivå er høyt og i utakt med verden rundt oss. Både arbeidsplassene og statens finanser blir
653 stadig mer avhengige av petroleumsnæringen. Norsk økonomi trenger flere bein å stå på. Høyre vil derfor legge
654 stor vekt på å styrke konkurranseevnen i markedet og å bedre ressursutnyttelsen i offentlig sektor.

655 Handlingsregelen for bruk av oljeinntektene skal ligge fast, men bruken av pengene skal vris mot investeringer i
656 kunnskap, infrastruktur, miljøteknologi og vekstfremmende skattelettelse.

657

658 Finansmarkedene er globale. Finanskrisen viste hvordan ubalanse i markedet sprer seg og kan ramme både
659 arbeidsplasser og nasjoner. Det understreker betydningen av at finansinstitusjonene underlegges internasjonal
660 regulering og tilsyn. Høyre vil legge til rette for konkurransedyktige vilkår for norsk finansnæring og ønsker en
661 nordisk/baltisk harmonisering av reguleringene.

662

663 De siste åtte årene har vi sett en kraftig økning i offentlig pengebruk. Sammen med svært gode tider i
664 oljerelatert industri har det skapt press på lønnsnivå og kronekurs. Det har igjen svekket norsk konkurransekraft
665 og medført oppsigelser i konkurranseutsatt sektor. Norsk økonomi er dermed gjort mer sårbar og mer avhengig
666 av oljeinntektene.

667

668 Økonomisk vekst er avgjørende for å finansiere og utvikle velferd. For å sikre utvikling av arbeidsplasser og
669 næringsliv i hele landet, må et høyt kostnadsnivå i Norge møtes med offensiv satsing på forskning, utdanning,
670 innovasjon og moderne infrastruktur, samt en moderne offentlig sektor. Høyre vil bygge videre på Norges
671 konkurransefortrinn og bidra til en satsing som kan utvikle det kunnskapsbaserte næringslivet. En slik satsing er
672 også nødvendig for å løse andre viktige samfunnsoppgaver, som miljø- og klimautfordringene. Høyre vil ha en
673 skatte- og avgiftspolitik som fremmer maktspredning og privat eierskap og initiativ.

674

675 **Høyres løsninger:**

- 676 • Holde orden i norsk økonomi og dermed bidra til å trygge arbeidsplassene i konkurranseutsatt sektor.
- 677 • Sikre en bedre balanse mellom offentlig og privat sektor, og sørge for at veksten i offentlige utgifter ikke
678 øker mer enn veksten i bruttonasjonalproduktet.
- 679 • Holde fast ved handlingsregelen for bruk av penger fra pensjonsfondet for å skape trygghet for at staten
680 kan innfri sine pensjonsforpliktelser, og unngå en for stor nedbygging av konkurranseutsatt sektor.
- 681 • Bruke en større del av avkastningen fra pensjonsfondet på samferdsel, forskning og utvikling,
682 miljøteknologi og vekstfremmende skatte- og avgiftslettelse.

- 683 • Øke satsingen på forskning og utvikling, blant annet gjennom forsknings- og utviklingskontrakter (FoU-
- 684 kontrakter) mellom næringslivet og det offentlige.
- 685 • Utvikle en innovativ og effektiv offentlig sektor.
- 686 • Bygge ut vei, jernbane og annen infrastruktur som er avgjørende for Norges konkurransekraft, og ta i
- 687 bruk nye utbyggingsmetoder som offentlig-privat samarbeid (OPS).
- 688 • Føre en innvandringspolitikk som gjør det lettere med arbeidsinnvandring til Norge også fra land utenfor
- 689 EØS-området, og gå gjennom regler og organisering av søknadsprosessen for å sikre raskere tilgang på
- 690 høykvalifisert arbeidskraft.
- 691 • Utvikle et mangfoldig og privat eierskap og redusere det statlige eierskapet i norsk næringsliv.
- 692 • Styrke Konkurransetilsynet som selvstendig myndighetsorgan, og fjerne regjeringens rolle som
- 693 ankeinstans for Konkurransetilsynet ved å etablere en uavhengig klagenemnd for konkurranse.
- 694 Konkurransetilsynet skal også se til at konkurranseforholdene i lokale markeder er tilfredsstillende.
- 695 • Forenkle loven om offentlige anskaffelser og gjøre det enklere for mindre, innovative aktører å delta i
- 696 konkurransen om å vinne anbudene.

697

698 5.2 Skatt

699 Høyre vil føre en skattepolitikk som sikrer finansiering av velferdssamfunnet. Nivå og innretning på skatter og
700 avgifter skal motivere til arbeid, fremme maktspredning og privat eierskap, og stimulere til miljøvennlig adferd.

701

702 Norge har i hovedsak et velfungerende skattesystem. Progresjonen i skattesystemet sikrer at de som tjener
703 mest også betaler mest i skatt. Skatten på lave og vanlige lønnsinntekter er imidlertid fortsatt for høy og må
704 reduseres. Formuesskatten tapper kapital fra norske arbeidsplasser og gjør det mindre lønnsomt å spare og
705 investere. Derfor må den fjernes.

706

707 Skattemoralen er generelt god i Norge. Likevel er det for mange som unndrar skatt. Det betyr at andre må
708 betale mer skatt enn nødvendig. Høyre vil derfor bekjempe svart arbeid og skattesnyteri.

709

710 Høyre vil gradvis redusere skatter og avgifter som svekker motivasjon til å arbeide og som hemmer investeringer
711 i norske arbeidsplasser. Tempo og omfang av skatte- og avgiftslettelsene må tilpasses situasjonen i norsk
712 økonomi.

713

714

715 **Høyres løsninger:**

- 716 • Føre en politikk som sikrer at det alltid lønner seg å jobbe.
- 717 • Ha et skattesystem som sikrer at alle med skatteevne betaler skatt.
- 718 • Trappe ned og fjerne formuesskatten.
- 719 • Fjerne arveavgiften.
- 720 • Øke minstefradraget.
- 721 • Heve innslagspunktet for toppskatten slik at folk med vanlige inntekter ikke må betale toppskatt.
- 722 • Øke frikortgrensen.
- 723 • Gjøre det mer lønnsomt å investere i nye maskiner gjennom mer gunstige avskrivningssatser.
- 724 • Redusere skattesatsen på gevinst ved salg av virksomheter i landbruket til 28 prosent.
- 725 • Bruke skatte- og avgiftspolitikken for å gjøre det lønnsomt å opptre miljøvennlig.
- 726 • Si nei til boligskatt.
- 727 • Styrke ordningen med Boligsparing for ungdom (BSU).

728

729 **5.3 Forenkling og mindre byråkrati**

730 Administrative kostnader og unødvendig byråkrati tapper norske bedrifter for konkurransekraft. Gründere,
731 bedriftseiere og ansatte må få bruke tiden sin på verdiskaping.

732

733 Offentlige tjenester og tilbud må gjøres lettere tilgjengelig. Høyre vil vise tillit til innbyggerne og overlate flere
734 beslutninger til den enkelte.

735

736 **Høyres løsninger:**

- 737 • Gjennomføre tiltak som samlet reduserer næringslivets kostnader til offentlig byråkrati med 25 prosent.
- 738 • Innføre et uavhengig regelråd etter modell av tilsvarende organ i Sverige.
- 739 • Trekke næringsdrivende inn i arbeidet med å forenkle offentlig sektor og prøve ut nye ordninger før de
740 iverksettes.
- 741 • Utvikle et forenklet lov- og regelverk for små og mellomstore bedrifter.
- 742 • Heve beløpsgrensen for fritak for revisjonsplikt.
- 743 • Videreutvikle Altinn og ha som mål at næringslivet bare skal behøve å rapportere samme informasjon én
744 gang til det offentlige.
- 745 • Offentlige publikumskontorer skal ha åpningstider som er bedre tilrettelagt for folks hverdag, og flere skal
746 holde lørdagsåpent.

- 747 • Gjøre flere offentlige tjenester tilgjengelig på nett, slik at brukerne blir uavhengig av åpningstider.
- 748 • Innføre en selvbetjent nettløsning for uttak av foreldrepermisjon.
- 749 • Etablere en ordning med farmasøytstyrt resept for å gjøre det enklere å få kjøpt vanlige legemidler på
- 750 apotek.
- 751 • Tillate søndagsåpne butikker.
- 752 • Vurdere en ordning med pol i butikk i områder uten polutsalg, innenfor rammen av EØS-avtalen
- 753 • Tillate at vinmonopolet har åpent alle dager det er tillatt å selge øl (inkludert julaften, nyttårsaften,
- 754 påskeaften og pinseaften), og tillate salg av alkohol på valgdagen.
- 755

756 **5.4 Eierskap**

757 Norge har et stort statlig eierskapsengasjement, men et svakt privat eierskapsmiljø. Sterke og mangfoldige

758 private eierskapsmiljøer er viktig for å utvikle sterke og bærekraftige bedriftsmiljøer og næringsklynger.

759

760 Høyre mener at staten i dag er en for stor eier i norsk næringsliv, og ønsker å redusere det samlede statlige

761 eierskapet. Statlig eierskap kan begrunnes ut fra særlige nasjonale hensyn, men det statlige eierskapet må være

762 forutsigbart og profesjonelt. Høyre vil styrke selveierdemokratiet, slik at flest mulig får muligheten til å eie sin

763 egen bolig, drive sin egen bedrift og være med som medeier i næringslivet.

764

765 **Høyres løsninger:**

- 766 • Fjerne arveavgiften.
- 767 • Trappe ned og fjerne formuesskatten.
- 768 • Gradvis redusere det statlige eierskapet.
- 769 • Øke skattefradraget for å stimulere ansatte til å kjøpe aksjer i egen bedrift.
- 770 • Styrke skattefordelen ved privat pensjonssparing.
- 771 • Si nei til boligskatt.
- 772 • Styrke ordningen med Boligsparing for ungdom (BSU).
- 773

774 **5.5 Reiseliv**

775 Reiseliv er en av verdens raskest voksende næringer. Den gir arbeidsplasser og lokal utvikling ikke minst i mange

776 distriktskommuner. Norge har et unikt utviklingspotensial med storslått natur, rikt mangfold av kulturminner og

777 velbevarte kulturtradisjoner.

778

779 **Høyres løsninger:**

- 780 • Forankre en ny, nasjonal reiselivsstrategi i Stortinget, og prioritere tydelig innenfor den offentlige innsatsen
781 for turistnæringen.
- 782 • Koordinere arbeidet med reiselivsstrategien, og etablere en tydelig ledelse av arbeidet.
- 783 • Legge til rette for at lokal mat og drikke i større grad kan inngå som en del av reiselivsproduktet.
- 784 • Gi kommunene større muligheter for å legge til rette for miljøvennlig reiselivsvirksomhet også innenfor
785 vernede områder.
- 786 • Gi kommunene større frihet til å regulere snøscooterkjøring og revidere lov om motorisert ferdsel i utmark.
- 787 • Føre en politikk som kan sikre fortsatt konkurranse i luftfarten.
- 788 • Gjennomgå og myke opp regelverket for turistfiske.
- 789 • Innføre mobilt skattekontor for utenlandske arbeidstakere.

790

791 **5.6 Maritime næringer**

792 En levedyktig skipsfartsnæring bidrar til bosettingen langs kysten og gir livsgrunnlag for bedrifter i leverandør-
793 og utstyrsindustrien. De maritime næringene utgjør ett av tre globale kunnskapsnav i Norge, og er viktige for
794 fremtidig verdiskapning og konkurransekraft.

795

796 For å beholde maritim kompetanse i Norge, mener Høyre at rammevilkårene for skipsfartsnæringen må være på
797 nivå med rammevilkårene i EU. Samtidig er det viktig at Norge også bidrar til å utvikle et internasjonalt regelverk
798 for å ivareta bestemmelser knyttet til sikkerhet, miljø og økonomi.

799

800 **Høyres løsninger:**

- 801 • Bidra til at mer miljøvennlig drivstoff tas i bruk i næringen.
- 802 • Sikre en konkurransedyktig nettolønnsordning for norske sjøfolk.
- 803 • Innføre utslippsforbud til sjø for alle skip i norske farvann.
- 804 • Arbeide for et internasjonalt utslippsforbud til sjø fra skip, noe som innebærer at havner må utvikle
805 mottaksmuligheter for avfall.
- 806 • Arbeide for internasjonale regler for å forbedre miljøkravene for skip.
- 807 • Sørge for god overvåking av trafikk langs norskekysten.
- 808 • Sikre konkurransedyktige norske skipsregistre (NOR og NIS).
- 809 • Ha et gebyr- og avgiftsregime som styrker nærskipsfarten.
- 810 • Endre gebyrer og avgifter slik at miljøvennlig og sikker teknologi og design ikke straffes økonomisk.

811 **5.7 Petroleumsnæringen**

812 Olje- og gassressursene har gitt Norge store inntekter, og vil fortsette å gjøre det i mange år fremover.

813 Oljealderen forlenges både av oppgradering av eksisterende felt, utbygging av nye felt, ny teknologi og
814 kunnskap.

815

816 Bruk av fossilt brensel er den viktigste årsaken til menneskeskapt utslipp av klimagasser. Samtidig har
817 produksjonen på norsk sokkel relativt lave klimagassutslipp, og norsk gass vil være en viktig del av Europas
818 energiforsyning i mange tiår. Petroleumsvirksomhet i nye områder må kombineres med strenge krav til miljø,
819 sikkerhet og beredskap, og til sameksistens med andre næringer, spesielt fiskeri- og havbruksnæringen.

820

821 **Høyres løsninger:**

- 822 • Satse mer på forskning og utvikling som kan gi mer utvinning av olje og gass fra hvert felt. Der det er
823 klimamessig og økonomisk forsvarlig, skal nye felt elektrifiseres.
- 824 • Styrke konkurransen og mangfoldet på sokkelen for å sikre teknologisk og miljømessig utvikling. Det må bli
825 lettere å omsette lisenser på sokkelen.
- 826 • Åpne for petroleumsvirksomhet i lovende områder utenfor Nord-Norge, men med strenge krav til miljø,
827 sikkerhet og beredskap, og til sameksistens med andre næringer.
- 828 • Utarbeide ordninger som stimulerer selskaper til å samarbeide om fellesutbygging av eksisterende olje- og
829 gassfelt for å øke utvinningen og bedre ressursutnyttelsen.
- 830 • Styrke Petoro, Oljedirektoratet og Petroleumstilsynet for å ivareta forvaltningen av en større og mer
831 komplisert norsk sokkel.
- 832 • Forbedre oljevernberedskapen og vurdere å samle alt sjøsikkerhetsarbeid under ett departement.

833

834 **5.8 Fiskeri og havbruk**

835 Norske hav- og kystområder er rike på ressurser, og fiskeri og havbruk er vår nest største eksportnæring. Høyre
836 vil sikre en bærekraftig forvaltning av fiske- og oppdrettsressursene, og arbeide for å bedre markedsadgangen
837 for norske fiskeprodukter i utlandet.

838

839 Fiskeriressursene er sårbare for overfiske, forurensning og fremmede arter. Havbruksnæringen har, til tross for
840 store forbedringer de siste årene, fortsatt utfordringer med sykdom, rømming og annen uheldig miljøpåvirkning.

841

842

843 **Høyres løsninger:**

- 844 • Føre en politikk som gir spredt eierskap og en differensiert fiskeflåte. Flest mulig må kunne bli eier eller
845 deleier i et fartøy, og alle må ha rett til å gjennomføre generasjonsskifte i familieselskaper.
- 846 • Ha fiskekvoter som sikrer bærekraftige bestander, samtidig som fordelingen av kvotene må være mest
847 mulig forutsigbar. Fiskeriforvaltningen må sørge for aktiv bestandsovervåking og innsats mot ulovlig fiske.
- 848 • Endre råfiskloven for å sikre retten til individuelle avtaler om leveranser av fisk mellom kjøper og selger.
- 849 • Satse på forskning og utvikling innen videreforedling av fiskeri- og havbruksressursene.
- 850 • Arbeide for at EUs fiskeriforvaltning blir bedre, og at det iverksettes tiltak for å gjenoppbygge
851 fiskebestander som har vært utsatt for overfiske eller miljøskade. Markedsadgangen for norsk fisk og
852 videreforedlede fiskeprodukter i utlandet må bedres.
- 853 • Hindre spredning av fremmede arter i norske farvann, herunder bekjempe videre utbredelse av
854 kongekrabben.
- 855 • Legge til rette for bedre utnyttelse av marine ressurser i norske farvann og havområder. Eierskaps-
856 begrensningene i havbruksnæringen bør oppheves. Dagens politiske konsesjonstildeling på laks og ørret
857 erstattes med tildelingskriterier basert på miljømessig bærekraft og tilgang på egnede lokaliteter.
- 858 • Styrke forskningsinnsatsen innen fiskeri og havbruk, både for å redusere sykdommer og for å utnytte
859 potensialet i nye arter. Arbeidet med å fjerne lakseparasitter fra norske vassdrag og fjorder trappes opp.

860

861 **5.9 Landbruk**

862 Landbruket er viktig for matproduksjon, bosetting og kulturlandskap i Norge. Høyre vil føre en politikk for
863 selvstendige bønder, et levedyktig norsk landbruk og en mer variert norsk matproduksjon.

864

865 Økte produksjonstilskudd, strenge reguleringer og omfattende tollbarrierer har ikke hindret at antallet bønder
866 synker. Landbruket har vært gjennom en betydelig effektivisering og modernisering. En forsvarlig omstilling må
867 fortsette, slik at landbruket blir mer lønnsomt og rustet for økt internasjonal konkurranse.

868

869 **Høyres løsninger:**

- 870 • Arbeide for å gjenreise bonden som en reelt selvstendig næringsdrivende gjennom at landbruket gjøres
871 mindre avhengig av statlige overføringer og reguleringer.
- 872 • Føre en politikk som forbereder norsk landbruk på nye internasjonale handelsvilkår. Markedsreguleringer
873 og produksjonsstøtte bør erstattes av en statlig støtteordning som er mer produksjonsnøytral, for eksempel
874 gjennom støtte til å opprettholde kulturlandskap og biomangfold.

- 875 • At alle støtteordninger i landbruket, også eventuelle gjenværende markedsreguleringer, skal styres av
876 offentlige myndigheter, ikke av samvirkeorganisasjoner som også er store markedsaktører.
- 877 • Fjerne restriksjonene på volum og antall deltakere i samdrift.
- 878 • Gjennomgå og deregulere konsesjonsgrenser og kvoteordninger innen landbruket.
- 879 • Styrke næringens mulighet til å bygge egenkapital til fremtidige satsinger, blant annet ved å la aksjeselskap
880 være en mulig eierform i landbruket.
- 881 • Sikre god og anstendig dyrevelferd, også i pelsdyrnæringen.
- 882 • Gi den enkelte bonde større råderett over egen eiendom. Boplikten og priskontrollen på
883 landbrukseiendommer oppheves, og det må bli enklere å fradele deler av eiendommen. Konsesjonsloven
884 avvikles, mens driveplikten opprettholdes.
- 885 • Redusere skattesatsen på gevinst ved salg av virksomheter i landbruket til 28 prosent.
- 886 • Modernisere odelsloven og fjerne odelsbestemmelsen fra Grunnloven.
- 887 • Forvalte skogsressursene bedre med tanke på klimautfordringene. Enova og Transnova er viktige
888 virkemidler i dette arbeidet.
- 889

890 **6 MILJØ OG ENERGI**891 **6.1 Natur**

892 Norge er heldig stilt med en variert, frodig og ren natur. Nordmenn har sterke friluftstradisjoner med
893 utgangspunkt i allemannsretten til fri ferdsel i utmark. Høyres mål er å overlate naturen i minst like god stand til
894 neste generasjon, herunder å sikre leveområdene for truede dyrearter.

895

896 Norsk natur er formet gjennom bruk. Lokal råderett og et mangfoldig og privat eierskap har sikret bærekraftig
897 forvaltning av ressursene innenfor et nasjonalt lov- og regelverk. Dette må fortsatt ligge til grunn for
898 forvaltningen av naturressursene i Norge.

899

900 **Høyres løsninger:**

- 901 • Sikre vern av et representativt utvalg av norsk natur og marine områder. Områder som sikres for
902 allmennheten, må forvaltes slik at det legges til rette for friluftsliv og annen bærekraftig bruk.
- 903 • Ta vare på bymarker og grønne lunger i byene som viktige rekreasjonsområder for befolkningen.
- 904 • Sørg for lokal medvirkning i vernearbeidet. Naturverdier bør i større grad forvaltes lokalt, innenfor
905 rammene av nasjonale mål og internasjonale forpliktelser.
- 906 • Tillate næringsvirksomhet i vernede områder så lenge dette ikke går ut over verneverdiene.
- 907 • Avvikle "inngrepsfrie naturområder" (INON) som verktøy i arealpolitikken, omorganisere det statlige
908 miljøbyråkratiet og spesielt vurdere rollen til Direktoratet for naturforvaltning.
- 909 • Forvalte innsjøer og vassdrag slik at ferskvannsreservoar, fiske- og rekreasjonsområder sikres for fremtidige
910 generasjoner.
- 911 • Sikre levedyktige bestander av de store rovviltartene bjørn, ulv, gaupe, jerv og kongeørn i samarbeid med
912 alle våre naboland, innenfor artenes naturlige utbredelsesområde. Innsatsen for å redde den gjenværende
913 norske fjellrevstammen videreføres.
- 914 • Erstatte reelle tap av beitedyr som følge av rovvilt, samtidig som ordningene må stimulere til forebyggende
915 tiltak og eventuelt driftsomlegginger i de mest utsatte områdene.
- 916 • Øke innsatsen for å hindre innførsel og spredning av arter som ikke hører hjemme i norsk natur.
- 917 • Arbeide for å redusere avfallsmengdene og at mer av avfallet material- eller energigjenvinnes.
- 918 • Styrke sjøsikkerheten og beredskapen for store utslipp til sjøs.
- 919 • Ha et nasjonalt kartleggingsprogram for norske mineralressurser, og utvikle en strategi for å utnytte disse
920 på en miljømessig forsvarlig måte.

921

922 **6.2 Klima**

923 Klimaendringene er trolig verdenssamfunnets største utfordring de neste tiårene. Det er usikkerhet om
924 omfanget og konsekvensene av menneskeskapte klimaendringer, men Høyre legger føre var-prinsippet til grunn.
925 Høyre vil at Norge skal ta ansvar for kommende generasjoners livsgrunnlag ved å bidra til internasjonalt
926 forpliktende utslippsavtaler og ved å investere i forskning og utvikling av ny teknologi som kan bidra til å
927 realisere et lavutslippssamfunn.

928

929 **Høyres løsninger:**

- 930 • Norge skal være en pådriver for en ny internasjonal klimaavtale.
- 931 • Norge skal delta i videreutviklingen av EUs klimakvotesystem, og arbeide for et ambisiøst mål for
932 europeiske utslippsreduksjoner. Den vesentlige delen av Norges klimaforpliktelser må oppfylles gjennom
933 egne tiltak i Norge eller innenfor EUs kvotesystem.
- 934 • Styrke forskningen på miljø og klima, særlig innen fornybare energikilder, energiøkonomisering,
935 karbonfangst og -lagring. Norge skal ta et særlig ansvar for utvikling av klimavennlig teknologi.
- 936 • Trappe opp bevilgningene til miljøteknologifondet, og legge til grunn samme avkastning som for Statens
937 pensjonsfond utland.
- 938 • Støtte overgangen til null- og lavutslippsbiler gjennom avgiftsomlegging, effektivitetskrav for kjøretøy,
939 infrastruktur for lading og hydrogen, samt krav om innfasing av nullutslippskjøretøyer i det offentlige.
940 Dagens avgiftsfordeler ved kjøp og bruk av nullutslippsbiler videreføres ut neste stortingsperiode.
- 941 • Legge til rette for at flere kan reise kollektivt eller bruke sykkel, blant annet gjennom utbygging av
942 kollektivfelt og sykkelveier, og gi større statlige bidrag til store kollektivprosjekter i og rundt de store byene.
943 Miljø- og klimakrav må inngå som en del av anbudsgrunnlaget i kollektivtrafikken.
- 944 • Styrke belønningsordningen for kollektivtransport, og sørge for at dokumenterte resultater er eneste
945 kriterium for tildeling av midler.
- 946 • Sikre rask fremdrift av utbygging av InterCity -forbindelsene i det sentrale østlandsområdet.
- 947 • Øke bevilgningene til forskningssentre for miljøvennlig energi (FME) og opprette et nytt forskningssenter
948 for geotermisk energi.
- 949 • Sikre utfasing av oljefyring fra alle offentlige bygg innen 2018, og forbud mot fyring med fossil olje fra 2020.
950 Mineraloljeavgiften økes, og husholdningene gis gode støtteordninger for overgang til mer miljøvennlig
951 oppvarming.
- 952 • Utarbeide en egen strategi for biodrivstoff og bioenergi.
- 953 • Støtte tiltak mot global avskoging.

954

955 **6.3 Energi**

956 Norge har rike energiressurser og har på flere områder utviklet en ledende kompetanse i å utnytte disse
957 ressursene. Norge store muligheter innen fornybar energi, som vannkraft, vindkraft, bølgeenergi,
958 tidevannsenergi og bioenergi.

959

960 Utfordringen er å utnytte Norges energiressurser slik at det sikrer strømforsyningen og bidrar til å realisere et
961 lavutslippssamfunn.

962

963 **Høyres løsninger:**

- 964 • Bidra til at Norges potensial for ny fornybar energi kan utnyttes, både gjennom økt forskningsinnsats og
965 gode støtteordninger for utvikling og utbygging.
- 966 • Legge til rette for økt kraftproduksjon fra vannkraft ved å modernisere eldre kraftverk og å åpne for
967 skånsomme utbygginger i nye vassdrag der dette ikke skader viktige verneinteresser. Utbygging av
968 småkraftverk skal sikres en enkel og rask konsesjonsbehandling.
- 969 • Styrke overføringskapasiteten for elektrisk kraft mellom Norge og det øvrige Europa for å bedre
970 ressursutnyttelsen, øke verdiskapingen og redusere klimagassutslippene.
- 971 • Sikre offentlig kontroll med vannkraftressursene gjennom konsesjonsbestemmelser og skatteregler som
972 sikrer fellesskapets interesser. Private og kommunale eiere av vannkraftressurser bør likebehandles med
973 staten som eier. Hjemfallsreglene må derfor endres. Dette vil sikre konkurranse og eiermangfold.
- 974 • Stille strengere krav til energieffektivisering. Alle nye offentlige bygg skal være såkalte lavenergihus, og
975 Husbanken og Enova skal ha gode støtteordninger for energiøkonomiseringstiltak i bedrifter og
976 husholdninger.
- 977 • Sørge for at sentralnettet sikrer et fungerende kraftmarked og gir stabil strømforsyning over hele landet.

978 **7 LOKALT SELVSTYRE OG OFFENTLIGE TJENESTER**

979 **7.1 Offentlige tjenester**

980 Høyre vil ha en effektiv, åpen og brukervennlig offentlig sektor som setter det enkelte menneske i sentrum og
981 som tilpasser seg den enkeltes behov.

982

983 Offentlige tjenester har i stor grad sitt utspring i lovfestede rettigheter og er underlagt strenge regler med
984 hensyn til forvaltning og gjennomføring. Ansvar for å levere tjenestene er fordelt mellom kommune, fylke og
985 forskjellige statlige institusjoner.

986

987 Norge har et godt utbygd velferdssystem, men innbyggerne opplever i mange tilfeller at det kan være vanskelig
988 å orientere seg i møte med de forskjellige offentlige aktørene, og at de mangler oversikt over tilbudene. Det
989 offentlige tjenestetilbudet er i mange tilfeller for systemorientert og for lite brukerorientert.

990

991 Høyre ønsker at flest mulig oppgaver skal løses i et samspill med innbyggerne, tilpasset den enkeltes behov.

992 Brukertilpasset informasjon om kvalitet og tilgjengelighet er avgjørende for at den enkelte skal kunne gjøre

993 riktige valg ut fra sitt behov og sine ønsker.

994

995 **Høyres løsninger:**

996 • Styrke valgfriheten i offentlige velferdstjenester.

997 • Ta initiativ til nye omstillings- og effektiviseringsprosjekter for å bedre kvaliteten og sikre en best mulig
998 ressursutnyttelse, herunder bruk av offentlig-privat samarbeid.

999 • I større grad ta i bruk brukerundersøkelser og kvalitetsmålinger for å gi innbyggere og folkevalgte bedre
1000 innsikt i det offentlige tjenestetilbudet.

1001 • Innføre svartidsgarantier.

1002 • Være positiv til privat og frivillig innsats, og sikre gode rammebetingelser for private og frivillige
1003 organisasjoner.

1004 • Videreutvikle Altinn og ha som mål at næringslivet bare skal behøve å rapportere samme informasjon én
1005 gang til det offentlige.

1006 • Sørge for at flere offentlige publikumskontorer har åpningstider som er bedre tilrettelagt for folks hverdag,
1007 og at flere holder lørdagsåpent.

1008 • Gjøre flere offentlige tjenester tilgjengelig på nett, slik at brukerne blir uavhengig av åpningstider.

1009 • Bruke mer konkurranse der det er hensiktsmessig for å øke kvaliteten og sikre en best mulig bruk av
1010 ressursene.

- 1011 • Sikre at private tilbydere skal kunne konkurrere om å levere offentlige tjenester på like vilkår som offentlige
1012 virksomheter.

1013 **7.2 Styrking av lokaldemokratiet**

1014 Oppgavene kan best løses der innbyggerne bor. For Høyre er det grunnleggende å bygge samfunnet nedenfra og
1015 opp. Høyre vil derfor styrke kommunene og det lokale selvstyret.

1016

1017 Kommunene varierer betydelig i størrelse, både når det gjelder areal og antall innbyggere. Det er etablert et
1018 stort antall interkommunale selskaper og samarbeidsløsninger som løser viktige samfunnsoppgaver, men som
1019 ikke er underlagt direkte folkevalgt styring. Mange mindre kommuner sliter med å få gode nok fagmiljøer
1020 innenfor de tjenestene de har ansvaret for å tilby innbyggerne.

1021

1022 Høyre ønsker å styrke lokalsamfunnets makt på bekostning av statens makt, men ikke på bekostning av
1023 enkeltmennesket. Lover og kontroll med kommunens virksomhet er nødvendig for å sikre den enkeltes
1024 rettsikkerhet. Individuelle, lovbestemte rettigheter på kommunens ansvarsområder må brukes når det er viktig
1025 å sikre like rettigheter for innbyggere i hele landet og for å beskytte utsatte grupper.

1026

1027 Høyre vil gjennomføre en reform som styrker kommunene, øker det lokale selvstyret og legger grunnlaget for at
1028 flest mulig oppgaver kan løses nært og tilpasset innbyggernes behov. Høyre mener fylkeskommunens oppgaver i
1029 hovedsak kan overtas av kommunene, og at en kommunereform vil legge bedre til rette for et mangfold av
1030 lokalsamfunn med flere muligheter, større ansvar og nye oppgaver.

1031

1032 Høyre ønsker en inntektsmodell der kommunene kan beholde en større del av den lokale verdiskapingen og en
1033 større del av egen innbyggerskatt.

1034

1035 **Høyres løsninger:**

- 1036 • Grunnlovsfeste det lokale selvstyret.
- 1037 • Starte gjennomføringen av en kommunereform som gir større og mer robuste kommuner med sterke
1038 fagmiljøer.
- 1039 • Legge ned fylkeskommunen. Kommuner som har en robust størrelse overtar hovedtyngden av
1040 fylkeskommunens oppgaver innen utdanning, helse, kultur, samferdsel, næring og regional utvikling.
- 1041 • Gi kommunene større myndighet og mulighet for lokal tilpasning i arealpolitikken, for eksempel
1042 gjennom en differensiert strandsonepolitikk.

- 1043 • Fjerne Fylkesmannens mulighet til å overprøve kommunene basert på skjønn.
- 1044 • Samordne statlige innspill og innsigelser i arealsaker.
- 1045 • Opprette et tvisteløsningsorgan mellom stat og kommune.
- 1046 • Overføre videregående utdanning til kommunene og åpne for at flere kommuner skal kunne drive
- 1047 videregående skoler også før fylkeskommunen blir nedlagt.
- 1048 • Reversere forvaltningsreformen og tilbakeføre det som tidligere var øvrige riksveier, inkludert
- 1049 fergesamband, til staten.
- 1050 • Åpne for at kommunene kan overta fylkesveier og overføre ansvaret for kollektivtrafikken til
- 1051 kommunene.
- 1052 • Overføre oppgaver fra Fylkesmannen innenfor miljø, landbruk og natur til kommunene.
- 1053 • Gi kommunene mulighet til å behandle og avgjøre konsesjonssøknader angående mikrokraftverk.
- 1054 • Utvide kommunenes ansvar innenfor arbeids- og velferdsforvaltningen, særlig i de brukerrettede
- 1055 ordningene.
- 1056 • Gi kommunene forvaltningsansvaret for lokale verneområder.
- 1057 • Gi kommunene et helhetlig ansvar for barnevernstjenesten, legge ned dagens BUF-etat og skille
- 1058 fagdirektoratsoppgavene og det statlige ansvaret for institusjonsbarnevernet.
- 1059 • Gi kommunene rett til selv å bestemme skjenketidene.
- 1060 • La kommunene få beholde mer av verdiskapingen som skjer lokalt ved at de får beholde en andel av
- 1061 selskapsskatten.
- 1062 • La kommunene få mer av sine inntekter fra egne skatteinntekter og mindre fra statlige overføringer.
- 1063 Minst halvparten av kommunenes inntekter skal komme fra egne skatteinntekter.
- 1064 • Gå imot eiendomsskatt, og arbeide for at den ikke innføres i kommunene. I kommuner som har
- 1065 eiendomsskatt, vil Høyre arbeide for at den trappes ned og helst avvikles.
- 1066 • Sørge for at kommuner som ikke krever inn eiendomsskatt, ikke straffes økonomisk av staten for dette.

1067

1068 **7.3 Statlige organer, tilsyn og lovverk**

1069 Tilsynsoppgaven overfor kommunene er viktig og vil bli mer omfattende når kommunene får flere oppgaver.

1070 Tilsyn skal gjennomføres for å avdekke forbedringsområder og bidra til læring i kommunene. Det er behov for

1071 en gjennomgang av statens organisering av viktige tilsyns- og kontrollfunksjoner, herunder koordinering av

1072 statlige innsigelser overfor kommunene.

1073

1074

1075 **Høyres løsninger:**

- 1076 • Fjerne bestemmelsene i plan- og bygningsloven om statlige planretningslinjer og statlige
1077 planbestemmelser. Berørt statlig organ kan fremme innsigelse til forslag til kommuneplanens arealdel og
1078 reguleringsplan dersom planforslaget er i strid med bestemmelser i lov, forskrift, overordnet plan eller
1079 nasjonale mål vedtatt av Stortinget.
- 1080 • Begrense Fylkesmannens mulighet til å overprøve kommunale vedtak til legalitetskontroll og
1081 klagebehandling, slik at Fylkesmannens mulighet til å overprøve kommunene basert på skjønn fjernes.
- 1082 • Overføre ansvaret for plandelen i plan- og bygningsloven fra Miljøverndepartementet til Kommunal- og
1083 regionaldepartementet.
- 1084 • Legge forvaltningsmyndigheten over områder som er vernet med hjemmel i naturmangfoldloven til berørte
1085 kommuner.
- 1086 • Sette krav til statlige tilsynsorganer og direktorater om å koordinere sine uttalelser overfor kommunene i
1087 lokale saker.
- 1088 • Redusere antall statlige innsigelsesinstanser, som i dag er 22, betydelig.
- 1089 • Foreta en kritisk gjennomgang av omfanget, mandatet og praksisen til de statlige direktoratene.

1090

1091 **7.4 Bolig**

1092 I Norge har vi en sterk tradisjon for å eie egen bolig. Dette er etter Høyres mening positivt, og bidrar både til
1093 spredt privat eierskap og til sparing på private hender. Det er likevel en utfordring at boligprisene har steget
1094 mye over lang tid, og at veien inn i boligmarkedet dermed er blitt vanskelig for mange.

1095

1096 Rundt de store byene skyldes en god del av prisveksten en sterk vekst i folketallet. Det viktigste politiske tiltaket
1097 for å sikre at flest mulig kan bli boligeiere, er å sørge for økt boligbygging. Høyre vil føre en boligpolitikk som
1098 forenkler planprosessen, styrker kommunenes frihet i plan- og byggesaker og begrenser unødvendig lange
1099 innsigelsesrunder.

1100

1101 Staten må bidra til raskere realisering av utbyggingsprosjekter i pressområder ved å bidra i utbygging av nye,
1102 moderne og helhetlige kollektivløsninger.

1103

1104 **Høyres løsninger:**

- 1105 • Begrense innsigelsesadgangen for statlige myndigheter og styrke det kommunale selvstyret også i
1106 spørsmål om boligbygging.

- 1107 • Begrense muligheten for innsigelser der planforslag er i samsvar med overordnede planer.
- 1108 • Etablere tydelige kriterier for hva som utgjør nasjonale interesser.
- 1109 • Etablere et avtaleverk mellom kommuner og stat for samarbeid om infrastrukturbygging.
- 1110 • Reversere innstramningene som er gjort i jordvernet de seneste årene.
- 1111 • Etablere et permanent byggekostprogram i samarbeid mellom staten og byggenæringen for å redusere byggekostnadene og øke effektiviteten i næringen.
- 1112
- 1113 • Samle boligpolitiske spørsmål i ett departement for å sikre en mer helhetlig strategi og et tydelig ansvar som pådriver for å sikre tilstrekkelig boligbygging.
- 1114
- 1115 • Styrke ordningen med Boligsparing for Ungdom (BSU).
- 1116 • Sikre en god og fleksibel ordning for bostøtte.
- 1117 • Vurdere muligheten for å senke terskelen for startlån, slik at flere kan få mulighet til å eie egen bolig.
- 1118 • Utvikle modeller for delt eierskap mellom lånetaker og det offentlige, hvor selveierskap er målet.
- 1119

1120 7.5 Offentlig ansatte

1121 Dyktige og engasjerte medarbeidere er nøkkelen til å sikre gode og trygge velferdstjenester. Det må derfor
 1122 satses på å gjøre offentlig sektor til en enda bedre arbeidsplass enn i dag.

1123

1124 Høyres løsninger:

- 1125 • Iverksette tiltak for å få flere gode ledere, blant annet gjennom forpliktende lederavtaler, mer etter- og
 1126 videreutdanning og økt desentralisering av myndighet.
- 1127 • Legge til rette for at en større del av lønnsdannelsen i offentlig sektor kan skje gjennom lokale
 1128 forhandlinger.
- 1129 • Gi de ansatte større frihet og anledning til å utføre jobben basert på egne vurderinger.
- 1130 • Ha en økt satsing på etter- og videreutdanning, og legge spesielt stor vekt på dette hos lærere og ansatte i
 1131 omsorgssektoren.
- 1132 • Hindre byråkratisering som stjeler tid fra det arbeidet den ansatte skal gjøre direkte ut mot innbyggerne.
- 1133

1134 7.6 Valg

1135 Norge har et av verdens mest velutviklede demokratier. Høyre ønsker en mest mulig demokratisk valgordning.
 1136 En valgordning som sikrer at velgerne får gjennomslag for sine preferanser hva gjelder både politikk og
 1137 personer, er en forutsetning for et velfungerende demokrati.

1138 **Høyres løsninger:**

- 1139 • Gi velgerne større innflytelse ved å innføre et personvalgstillegg ved stortingsvalg.
- 1140 • Gjeninnføre velgernes mulighet til å stryke listekandidater ved kommunevalg.
- 1141 • Beholde ordningen med stortingsvalg og lokalvalg i ulike år.

1142 **8 JUSTIS OG BEREDSKAP**

1143 **8.1 Forebygging**

1144 I kampen mot kriminalitet, er et aktivt forebyggende arbeid uvurderlig. Dette arbeidet må involvere
1145 lokalsamfunn, frivillige organisasjoner, idrettslag, skolen og kommunen, i tillegg til politiet og kriminalomsorgen.

1146

1147 Velfungerende og resultatorientert SLT-arbeid og lokale politiråd sikrer at ressursene og virkemidlene som
1148 allerede finnes hos kommunen og politiet blir mer samkjørt. Dette gjelder ikke minst forebygging av
1149 radikalisering. Det må utvikles modeller som i større grad belønner kommuner som får til et slikt velfungerende
1150 forebyggende arbeid.

1151

1152 Forebyggende arbeid har i hovedsak vært rettet inn mot barn og unge. Dette er viktig, men ikke tilstrekkelig.

1153 Forebygging har betydning for alle aldersgrupper og kriminalitetstyper.

1154

1155 **Høyres løsninger:**

- 1156 • Videreutvikle politirådene og SLT for å styrke lokalt forebyggende arbeid.
- 1157 • Utarbeide belønningsordninger for kommuner og politi som lykkes med kriminalitetsforebyggende arbeid.
- 1158 • Forebygge rekruttering til miljøer som opererer på siden av loven, som kriminelle gjenger, ekstreme
1159 grupperinger og såkalte 1 prosent MC-klubber.
- 1160 • Styrke den lokale politiberedskapen, også for å gi en forebyggende effekt gjennom økt tilstedeværelse og
1161 oppdagelsesrisiko.
- 1162 • Forsterke arbeidet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og diskriminering, og etablere systemer som gjør
1163 at helsepersonell melder kjønnslemlestelse til politiet og ikke bare til barnevernet.
- 1164 • Legge til rette for mer aktiv bruk av konfliktråd, herunder gjennomføring av stormøter.
- 1165 • Ha nulltoleranse for narkotikakriminalitet.

1166

1167 **8.2 Beredskap og samfunnssikkerhet**

1168 Samfunnet er til enhver tid utsatt for en rekke risikofaktorer. Terror, alvorlig kriminalitet, naturkatastrofer,
1169 ekstremvær, samt digitale angrep mot myndighetsorganer, privatpersoner eller selskaper, utgjør noen av
1170 dagens trusler.

1171

1172

1173

1174 I avveiningen mellom åpenhet og sikkerhet må vi være bevisste på risikoene som ligger i et åpent samfunn.
1175 Bedre koordinering, rolleavklaring og samtrening er nødvendig for å gjøre samfunnet best mulig forberedt på
1176 alvorlige hendelser.

1177

1178 **Høyres løsninger:**

- 1179 • Gjennomføre flere øvelser hvor nødetatene og beredskapsaktørene trener sammen.
- 1180 • Utarbeide en politistudie. For å dimensjonere fremtidens politi, må vi ha kunnskap om fremtidens
1181 kriminalitets- og beredskapsutfordringer.
- 1182 • Politiets beredskapsansvar må presiseres og finansieres, samtidig som etaten settes i stand til å løse sine
1183 ordinære oppgaver.
- 1184 • Sikre at politiets beredskapscenter etableres og settes i drift så raskt som mulig.
- 1185 • Styrke Kripos i kampen mot organisert kriminalitet.
- 1186 • Styrke PST i kampen mot terror.
- 1187 • Forsvarets kapasiteter må være tilgjengelige for nasjonal krisehåndtering, og det må sikres et mest
1188 mulig strømlinjeformet samarbeid mellom Forsvaret, politiet og sivile beredskapsmyndigheter.
- 1189 • Etablere en informasjonsdatabase om alt tilgjengelig utstyr og mannskap som kan benyttes ved sivile
1190 kriser.
- 1191 • Sikre at politiet har en strategi for bruk av IKT som sikrer best mulig bruk av moderne teknologi.
- 1192 • Sørgje for at utdanningen ved politihøgskolen kontinuerlig tilpasses samfunnets behov for trygghet og
1193 har større oppmerksomhet mot operativ tjeneste.
- 1194 • Styrke beredskapen for cyberkriminalitet og cyberangrep. Ansvars- og oppgavefordelingen på dette
1195 feltet må klargjøres.
- 1196 • Øke kunnskapen om bekjempelse av ekstremisme.

1197

1198 **8.3 Politiet**

1199 For innbyggernes trygghet og rettsfølelse, er det viktig både med et synlig politi og at anmeldte saker blir
1200 etterforsket og straffeforfulgt.

1201

1202 22. juli-kommisjonens rapport synliggjorde svakhetene i norsk politis evne til å ta det beredskapsansvaret de
1203 har. Oppfølging av de kritiske punktene må være en hovedoppgave i kommende år. Rekruttering og belønning
1204 av dyktige ledere som evner å lede det enkelte politidistrikt effektivt må vektlegges mer. Operativ bakgrunn bør
1205 telle mer enn i dag. Samfunnets totale ressurser må brukes mer effektivt ved at politiet raskere søker om

1206 bistand fra for eksempel Forsvaret ved større hendelser.

1207

1208 Samtidig må det sikres at innbyggernes trygghet og rettsfølelse tas på alvor ved at vi beholder et synlig og

1209 tilgjengelig nærpolti som både evner å etterforske og å påtale anmeldte saker. Politiets totale

1210 oppgaveportefølje må vurderes kritisk med sikte på å konsentrere innsatsen mot samfunnets behov. Politiet må

1211 være tilgjengelig til de tider av døgnet hvor behovet er størst. Politireserven må få et klart mandat og brukes ved

1212 behov.

1213 På flere områder kan det oppstå konflikter mellom behovet for nye politimetoder og hensynet til personvern og

1214 rettssikkerhet. Høyre mener at kriminalitetsbekjempelse må skje innenfor rammen av grunnleggende

1215 rettsstatsprinsipper.

1216

1217 **Høyres løsninger:**

1218 • Styrke bemanningen i politiet og få et mer synlig politi. Publikum skal sikres en god og effektiv
1219 politiberedskap over hele landet.

1220 • Utarbeide en politistudie hvor forholdet mellom oppgaver og ressurstilgang ses i sammenheng.

1221 • Utarbeide en nasjonal strategi for bruk av sivil kompetanse i politiet.

1222 • Vurdere behovet for etter- og videreutdanning i politiet. Det må øves tilstrekkelig, slik at politiets operative
1223 kapasitet styrkes.

1224 • Øke kompetansen i politiet og rettsvesenet om vold i nære relasjoner og tilfeldig vold mot mennesker fra
1225 utsatte grupper i samfunnet, slik at disse sakene i større grad blir etterforsket og ført for retten.

1226 • Gjennomgå organiseringen av politi, påtalemyndighet og rettsvesenet for å sikre en mest mulig effektiv
1227 gjennomføring av straffesaker.

1228 • Sikre at Oslo politidistrikt får dekket sine kostnader knyttet til hovedstadsfunksjoner som beskyttelse av
1229 sentrale institusjoner og ambassader, samt sikkerhet rundt internasjonale gjester til Norge.

1230 • Søke en tettere tilknytning til EUs justispolitiske samarbeid, og delta aktivt i annet internasjonalt
1231 politisamarbeid for å bekjempe organisert kriminalitet, menneskehandel og terror.

1232 • Gjeninnføre forbud mot tigging for å bekjempe menneskehandel og organisert kriminalitet.

1233 • Sørge for at flere personer som begår kriminalitet mens de midlertidig eller ulovlig oppholder seg i Norge
1234 må sone sin straff i hjemlandet.

1235 • Kreve at personopplysninger innhentes og behandles innenfor strenge krav til personvern og
1236 informasjonssikkerhet.

1237 • Praktisere Schengen-regelverket strengere når det gjelder å bortvise gjengangerkriminelle.

1238 • Åpne for bruk av kvalifiserte private leverandører av DNA-analyser, for å sikre raskere

1239 oppklaring og bedre rettssikkerhet.

1240 • Oppheve forbudet mot kjøp av sex av mennesker over 18 år. Dagens forbud har ikke bedret forholdene for
1241 de prostituerte, og utstrakt prostitusjon forekommer fremdeles.

1242 • Styrke arbeidet med bekjempelse av menneskehandel og overgrep mot barn, herunder spredning av
1243 overgrepbilder av barn.

1244

1245 **8.4 Domstolene**

1246 Det er et viktig rettsstatsprinsipp at straffesaker prøves grundig for en domstol. Samtidig er det viktig både for
1247 offeret og for tiltalte at prosessen er effektiv, slik at sakene raskt kan tas opp til dom.

1248 Rettsvesenet håndterer en voksende mengde straffesaker og sivile saker. Kombinert med en økende andel
1249 komplekse saker, fører dette ofte til det tar lang tid før en sak kommer for domstolen. Rettsvesenet må rustes
1250 opp for å kunne ta unna en voksende saksmengde. Det må også satses mer på alternativ konfliktløsning.

1251

1252 **Høyres løsninger:**

1253 • Øke kapasiteten ved domstolene og styrke effektiviteten i straffeforfølgningen for å korte ned tiden
1254 mellom lovbrudd, domfellelse og soning. Det må legges til rette for å øke bruken av elektronisk
1255 kommunikasjon i domstolenes saksbehandling. Dette inkluderer bruk av toveis lyd og bilde for å lette
1256 gjennomføringen av rettsaker og fremstillinger.

1257 • Evaluere flere straffesaker for å sikre bedre bruk av tilgjengelige ressurser.

1258 • Avvikle juryordningen og erstatte den med en stor meddomsrett sammensatt av fagdommere og
1259 lekdommere, og et krav til kvalifisert flertall for å finne tiltalte skyldig.

1260 • Øke bruken av forliksråd og oppfølgingsteam for unge lovbrytere i mindre alvorlige saker.

1261 • Sikre rask innkalling til soning ved tilståelsesdommer.

1262 • Styrke tilbudet om vitnestøtte og bedre oppfølgingen av pårørende.

1263 • Styrke rettsvernet for varslere.

1264

1265 **8.5 Kriminalomsorgen**

1266 Det er fortsatt en relativt høy andel straffedømte som begår ny kriminalitet etter løslatelse. Tilbakeføring til
1267 samfunnet forutsetter et godt og nært samarbeid mellom flere aktører.

1268

1269 NAV må være representert i alle norske fengsler. Frivillige organisasjoner som driver tilbakeføringsarbeid med
1270 dokumentert resultat må gis økt støtte. Legedekningen i norske fengsler er uforsvarlig lav og må bedres.

1271 Kriminalomsorgen må bli bedre på å beholde faglært arbeidskraft i lengre enn i dag.

1272

1273 **Høyres løsninger:**

1274 • Sikre et straffenivå som i større grad reflekterer alvorlet knyttet til den enkelte kriminelle handling. Alvorlige
1275 forbrytelser som drap, vold, voldtekt, overgrep, menneskehandel og terror skal straffes strengt.

1276 Strafferammene for slike forbrytelser bør utnyttes i større grad. Høyre ønsker en vurdering av hevet
1277 maksimumsstraff for forbrytelser mot menneskeheten, grove terroranslag og massedrap.

1278 • Vurdere å fjerne foreldelsesfristen i alvorlige sedelighetssaker og drapssaker av hensyn til offeret og de
1279 pårørende.

1280 • Opprettholde den kriminelle lavalderen på 15 år. Alternative soningsformer, som elektroniske lenker, må i
1281 større grad benyttes for mindreårige og unge lovbytere, siden fengselsopphold øker risikoen for at det
1282 begås ny kriminalitet.

1283 • Støtte bruk av alternative straffeformer, som narkotikaprogram med domstolskontroll, i stedet for ordinær
1284 fengselsstraff.

1285 • Øke soningskapasiteten, herunder åpne for bruk av OPS ved utbygging av fengsler. Hensyn til samfunnets
1286 sikkerhet tilsier en bedre balanse mellom åpne og lukkede plasser.

1287 • Gå kritisk gjennom dagens regionmodell for kriminalomsorgen, og sikre mer kunnskap om effekten av
1288 kriminalomsorgens arbeid.

1289 • Øke antallet soningsoverføringer av utenlandske domfelte, og etablerer egne fengsler med reduserte krav
1290 til fasiliteter for utenlandske innsatte som ikke skal tilbakeføres til det norske samfunn.

1291 • Bedre innholdet i samfunnsstraffen, og skjerpe reaksjonen ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff.

1292 • Gjennomgå vilkårene for løslatelse fra forvaring.

1293 • Skjerpe vilkårene for prøveløslatelse, spesielt ved alvorlige forbrytelser. Før prøveløslatelse skal det gjøres
1294 en vurdering av en tverrfaglig gruppe, der samfunnets behov for trygghet ivaretas. Rømming og uteblivelse
1295 etter permisjoner må medføre utvidet straff.

1296 • Innføre en individuell plan for domfelte før løslatelse for å sikre en tilpasset oppfølging. Løslatte bør få
1297 oppfølging i form av bolig og aktivitetstilbud, og eventuelt videreføring av rusavvenning eller utdanning.
1298 Frivillige organisasjoner bør i større grad benyttes til slik oppfølging.

1299 • Styrke tilbudet innen psykisk helsevern og rusbehandling for innsatte i fengsel. Narkotika skal ikke
1300 aksepteres i norske fengsler. Hjemmelen for sikkerhetssjekk og kroppsvisitering bør derfor utvides.

1301 • Iverksette vedtatt prosjekt om bruk av omvendt voldsalarm.

1302

1303 **8.6 Asylsøkere og flyktninger**

1304 Norge har en plikt til å hjelpe mennesker i nød og å gi beskyttelse fra forfølgelse. Respekten for asylinstituttet
1305 kan kun oppnås gjennom en streng, men rettferdig praksis. Dette innebærer en konsekvent linje som gjør at
1306 færre grunnløse asylsøkere kommer til landet, og at de som søker asyl får sine søknader behandlet raskt.

1307

1308 Mange asylsøkere oppholder seg ulovlig i landet etter at de har fått endelig avslag på sine asylsøknader. Dette
1309 går ut over de som har et reelt behov for beskyttelse.

1310

1311 **Høyres løsninger:**

- 1312 • Redusere saksbehandlingstiden og sette tidsfrister for behandling av asylsøknader, både av hensyn til
1313 den enkelte asylsøker, dennes familie og integreringen i det norske samfunnet. Anledningen til å trenere
1314 hjemsendelse etter avslag må begrenses.
- 1315 • Raskere returnere grunnløse asylsøkere og personer som oppholder seg ulovlig i Norge til sine
1316 opprinnelsesland.
- 1317 • Øke bruken av aldersundersøkelse og DNA-testing, og stramme inn kravet i utlendingsloven om at
1318 asylsøkere skal bidra til å avklare egen identitet.
- 1319 • Åpne for å øke antall kvoteflyktninger hvis situasjonen tilsier det.
- 1320 • Kreve at personer som får opphold som asylsøker, eller på grunn av sterke menneskelige hensyn, skal ha
1321 vært i arbeid eller utdanning i minst fire år før de kan søke om familieetablering med personer uten
1322 opphold i Norge.
- 1323 • Innføre et meldepliktsystem for asylsøkere som ikke bor på mottak og for personer som har fått avslag.
1324 Gjentatte brudd på meldeplikten må kunne føre til forvaring.
- 1325 • Etablere forvaringsordninger for asylsøkere som begår kriminelle handlinger mens søknaden er til
1326 behandling.
- 1327 • Etablere kompetansemottak i alle landsdeler.
- 1328 • Gi bedre oppfølging av psykisk syke asylsøkere, både i søknadsperioden og ved bosetting.

1329

1330 **8.7 Arbeidsinnvandring**

1331 Stadig flere mennesker beveger seg på tvers av landegrensene som følge av økt verdenshandel, reduserte
1332 transportkostnader, nedbygging av grensehindre og tettere samhandling mellom land. Ulike kulturer kommer i
1333 kontakt med hverandre, og ideer, kunnskap og erfaringer utveksles raskere enn tidligere. Flere møter
1334 kjærligheten på tvers av landegrensene, og arbeidsmarkedet blir mer internasjonalt.

1335 Innvandring til Norge motivert av arbeid og familiegjenforening er i dag mange ganger større enn innvandring
1336 som følge av flukt. Det er et gode at arbeidsinnvandrere ønsker å skape seg en fremtid i Norge, og vi er avhengig
1337 av arbeidsinnvandring for å sikre økonomisk vekst. Kunnskap, kompetanse og mangfold bidrar til økt innovasjon
1338 og næringsutvikling. Det må derfor bli enklere for næringslivet å tiltrekke seg høykompetent arbeidskraft fra
1339 andre land.

1340

1341 Høyres løsninger:

- 1342 • Føre en innvandringspolitikk som gjør det lettere med arbeidsinnvandring til Norge også fra land utenfor
1343 EØS-området, og gå gjennom regler og organisering av søknadsprosessen for å sikre raskere tilgang på
1344 høykvalifisert arbeidskraft.
- 1345 • Innføre en modell med forhåndsgodkjenning av bedrifter, slik at eksperter kan komme til Norge, starte
1346 arbeidet og ordne papirene i etterkant.
- 1347 • Lette arbeidsinnvandringen ved å etablere flere felles servicesentre for politi, UDI, NAV og skatteetaten.
- 1348 • Innføre et «Blått kort», etter modell fra EUs «Blue Card», i Norge.
- 1349 • Etablere en ordning med hurtigspor for behandling av søknader om oppholds- og arbeidstillatelse for
1350 utenlandske forskere.
- 1351 • Innføre mobilt skattekontor for utenlandske arbeidstakere.

1352

1353 **9 ARBEID OG SOSIAL**

1354 **9.1 Familien**

1355 Høyre mener at familien er vårt viktigste sosiale fellesskap, og at familien utgjør et fundament i den enkeltes liv
1356 som staten aldri kan erstatte. Familien skaper og sikrer en trygg ramme om barns oppvekst, uansett hvilken
1357 form den enkelte familie måtte ha. Menneskets egenverdi og selvspekt står sentralt i Høyres familiepolitikk.

1358 Familier skal respekteres for sin unikhet. Barn er forskjellige. Familier er forskjellige. Synet på oppdragelse og
1359 omsorg varierer. Derfor må hver enkelt sikres frihet til å velge de løsninger som passer dem best. Alle må gis
1360 mulighet til å ta ansvar for seg selv og sine nærmeste.

1361 **Høyres løsninger:**

- 1362 • Støtte opp om familiens viktige rolle i vårt samfunn.
- 1363 • Styrke familienes valgfrihet.
- 1364 • Likestille foreldrenes rettigheter som omsorgspersoner.
- 1365 • La foreldre fritt dele foreldrepermisjonen seg imellom.
- 1366 • Forenkle foreldrepermisjonsregelverket, og innføre en selvbetjent nettløsning for uttak av
1367 foreldrepermisjon.
- 1368 • Gjøre om kontantstøtten til en lovpålagt kommunal ytelse.

1369

1370 **9.2 Barnevern**

1371 Alle barn har krav på trygghet og god omsorg. Høyre vil fremheve det personlige ansvaret hver enkelt av oss har
1372 for å varsle om barn som på ulike måter lider. Høyre mener at barns rett til en trygg oppvekst må være det
1373 avgjørende.

1374 Hvert enkelt barn må tas på alvor, og barnevernet må involvere barnet i viktige avgjørelser i deres liv.
1375 Rettsikkerheten til utsatte barn og unge er for svak. Vi trenger et barnevern som preges av høy kvalitet,
1376 mangfold og skreddersøm tilpasset det enkelte barn.

1377 **Høyres løsninger:**

- 1378 • Etablere tettere samarbeid mellom barnevern, barnehage, skole, politi og arbeids- og velferdsetaten
1379 (NAV).
- 1380 • Gi kommunene et helhetlig ansvar for barnevernstjenesten. Kommunene må sikre at de har nødvendig
1381 kompetanse til å ivareta dette viktige ansvaret.

- 1382 • Legge ned dagens BUF-etat og skille fagdirektoratsoppgavene og det statlige ansvaret for
- 1383 institusjonsbarnevernet.
- 1384 • Innføre godkjenningsordninger for institusjoner med kvalitetskriterier, samt sikre full åpenhet om
- 1385 barneverntilbudets innhold, kvalitet og pris.
- 1386 • Opprette en lavterskel klageordning for barn og pårørende for å ivareta deres rettssikkerhet.
- 1387 • Åpne for at flere barnevernsaktører kan rekruttere fosterforeldre, og styrke støtteapparatet rundt
- 1388 fosterfamiliene.
- 1389 • Sikre en god tilsynsordning.
- 1390 • Styrke barns rettssikkerhet og medbestemmelse.
- 1391 • Endre reglene om rett til ettervern for å sikre at flere barnevernsbarn får god oppfølging i tråd med egne
- 1392 ønsker og behov etter fylte 18 og frem til fylte 23 år. Ettervern må starte før fylte 18 år.
- 1393 • Legge til rette for et mangfold av barnevernstilbud ved hjelp av stabile og gode rammevilkår også for
- 1394 private tilbud, samt styrke kvalitetskontrollen ved barnevernsinstitusjonene.
- 1395 • Endre barnevernsloven slik at det kan iverksettes sanksjoner overfor barn i barnevernets varetekt når
- 1396 særlige grunner tilsier det.
- 1397 • Etablere et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom barnevernet og barne- og
- 1398 ungdomspsykiatrien. En felles institusjon kan være ett av flere viktige tiltak.
- 1399 • Sikre at fylkesnemndene har tilstrekkelige ressurser for å unngå unødig lang saksbehandlingstid.

1400

1401 **9.3 Ny sjanse og bedre levekår**

1402 Utenforskap går i arv. Barn med foreldre som går på uføretrygd har langt større sannsynlighet for å havne i

1403 samme situasjon selv. Elever som faller ut av videregående opplæring har fem ganger større risiko for å bli

1404 uførepensjonert i tidlig alder enn de som fullfører. Det er stadig færre jobber til ufaglært arbeidskraft.

1405 Stadig flere mottar offentlig stønad og står helt eller delvis utenfor arbeidslivet. Det kan være ulike årsaker til en

1406 slik situasjon, men ofte skyldes det lav eller ingen arbeidstilknytning, lite utdanning, kort botid i Norge eller

1407 helsemessige utfordringer. Vi må gi mennesker en ny sjanse.

1408

1409 **Høyres løsninger:**

- 1410 • Sikre tett oppfølging av elever som står i fare for å falle ut av videregående skole.
- 1411 • Sikre at voksne med behov for utdanning og etterutdanning får slike tilbud.
- 1412 • Gi raskere tilbud om behandling til sykemeldte som står i kø.
- 1413 • Universell utforming skal være hovedregelen, for eksempel i offentlige bygninger og i transportsektoren.

- 1414 • Innføre rett og plikt til aktivitet for unge mennesker. Arbeid og aktivitet skal være hovedprinsippet når
- 1415 det er mulig.
- 1416 • Stamme inn på vilkårene for sosialhjelp for å sikre at det ikke blir en passiv ytelse.
- 1417 • Sikre at arbeidsmarkedstiltakene faktisk får folk videre inn i arbeidslivet, og slippe flere gode krefter til
- 1418 innen arbeidsmarkedstiltakene.
- 1419 • Styrke tilbudet av varig tilrettelagte plasser, og stimulere til at tiltaksdeltakere får mulighet til
- 1420 arbeidstrening i ordinært arbeidsliv.
- 1421 • Satse mer på tilpasset norskundervisning tilrettelagt i bedrift eller i kombinasjon med fagkurs.
- 1422 • Forsterke koblingen mellom kvalifiseringsprogrammet og arbeidslivet.
- 1423 • Innrette de sosiale boligvirkemidlene slik at de stimulerer til selveierskap.

1424

1425 **9.4 Utenforskap og arbeid**

1426 Arbeid er det mest avgjørende for gode levekår. Den viktigste oppgaven i velferdspolitikken er å legge til rette
 1427 for at så mange som mulig kan delta i arbeidslivet. Høyre har lenge advart mot en utvikling hvor flere faller ut av
 1428 arbeidslivet og havner på ulike offentlige stønader. En av våre store utfordringer på sikt er mangelen på
 1429 arbeidskraft. Vår felles arbeidsinnsats må derfor benyttes så godt og effektivt som mulig. Skal befolkningens
 1430 fremtidige velferd sikres, må arbeidslinjen styrkes.

1431

1432 Altfor mange faller i dag ut av arbeidslivet på grunn av sykdom eller andre utfordringer. Sykefraværet i norsk
 1433 arbeidsliv er fortsatt for høyt og må reduseres. Alle som kan være i aktivitet, skal ha rett og plikt til aktivitet når
 1434 de mottar stønad. Sykemeldte som venter på behandlingstilbud, må raskere få tilbud om behandling.

1435

1436 Nye migrasjonsmønstre setter velferdsordninger, slik de i dag er utformet, under press. Høyre ønsker et
 1437 anstendig og bærekraftig velferdssamfunn også i fremtiden, og vil sikre det gjennom en tilpasning av
 1438 velferdsordningene til den nye, globale virkeligheten.

1439

1440 **Høyres løsninger:**

- 1441 • Innføre normerte sykmeldingsperioder som hovedregel ved bruk av sykmelding.
- 1442 • Satse på tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne for å sikre at de som står lengst unna
- 1443 arbeidslivet blir prioritert.
- 1444 • Ingen skal kunne sykemeldes i mer enn seks måneder av sin egen fastlege.
- 1445 • Redusere sykefraværet gjennom en mer effektiv "Raskere tilbake" – ordning.

- 1446 • Jobbe for å redusere det samlede sykefraværet.
- 1447 • Gå gjennom dagens velferdsordninger for å sikre at det lønner seg å jobbe.
- 1448 • Sikre at unge blir prioritert i NAV for å unngå at flere enn nødvendig blir unge uføre.
- 1449 • Innføre aktivitetsplikt for friske sosialhjelpsmottakere.
- 1450 • Vurdere om en del velferdsordninger som i dag kommer i form av kontantytelser kan erstattes av tjenester og tiltak.
- 1451
- 1452 • Utrede hvordan velferdsordningene kan tilpasses nye europeiske og globale migrasjonsmønstre.
- 1453 • Vurdere tiltak for å begrense trygdeeksport, men innenfor de internasjonale avtaler Norge er bundet av.
- 1454

1455 **9.5 Et fleksibelt og ansvarlig arbeidsliv**

1456 Norsk arbeidsliv er preget av ryddighet og et godt samarbeid mellom partene. Dette er en av årsakene til at
 1457 Norge har et mer fleksibelt og omstillingsdyktig arbeids- og næringsliv enn mange andre land. Høyre mener at
 1458 det er en fordel med et organisert arbeidsliv og en høy organisasjonsgrad, og vil samarbeide konstruktivt med
 1459 alle organisasjoner både på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden. Høyre vil videreutvikle og modernisere den
 1460 norske modellen.

1461
 1462 Selv om norsk arbeidsliv i hovedsak fungerer godt, er dagens lovverk på noen områder ikke tilpasset de
 1463 utfordringene som dagens og fremtidens arbeidsliv står overfor. Det vil for eksempel være et stort behov for
 1464 arbeidskraft i norsk arbeidsliv fremover, og vi må ta i bruk tilgjengelig arbeidskraft best mulig. Dette skal ikke gå
 1465 på bekostning av arbeidstakerne. Flexibilitet er et gode for mange arbeidstakere fordi det gir større mulighet til
 1466 å kombinere arbeid, familie og fritid.

1467

1468 **Høyres løsninger:**

- 1469 • Myke opp rammene for hvilken arbeidstid man kan avtale seg frem til individuelt og gjennom lokale
 1470 tillitsvalgte, og en utvidelse av perioden man kan gjennomsnittsberegne arbeidstid over. Slike endringer
 1471 vil blant annet gjøre det lettere å etablere turnusordninger og andre arbeidstidsordninger basert på
 1472 lokale behov.
- 1473 • Gjøre reglene for overtid mer fleksible ved å myke opp reglene for hvilke tidsrom overtiden kan tas ut.
- 1474 • Gjeninnføre Arbeidstilsynets adgang til å gi generelle unntak fra arbeidsmiljølovens
 1475 arbeidstidsbestemmelser når partene er enige lokalt.
- 1476 • Myke opp reglene for midlertidige ansettelse for å gi flere en sjanse i arbeidslivet.
- 1477 • Gjennomgå reglene for søndags-, helligdags- og nattarbeid.

- 1478
- Myke opp adgangen til å ansette arbeidstakere på åremål.
- 1479
- Beholde fagforeningsfradraget på dagens nivå.
- 1480
- Styrke Arbeidstilsynets kapasitet til å bekjempe sosial dumping.

1481

1482 **9.6 Pensjon**

1483 Høyre mener det er viktig å sikre økonomisk trygghet i alderdommen, også for fremtidige generasjoner. Derfor
1484 har Høyre vært med på to brede forlik om et nytt pensjonssystem, i 2005 og 2007. Høyre mener
1485 pensjonsreformen var et skritt i riktig retning, men mener det i fremtiden vil være behov for flere tilpasninger
1486 for å sikre balanse mellom dagens og fremtidens generasjoner.

1487

1488 Med pensjonsreformen har vi ikke lenger noen fast pensjonsalder, og vi kan ta ut pensjon fra folketrygden fra vi
1489 er 62 år. Selv om det nye systemet oppmuntrer til at de som ønsker det skal stå lengre i arbeid, henger mye av
1490 lovverket etter. Blant annet finnes det i mange yrker særaldersgrenser som forhindrer eldre fra å stå i jobb. I
1491 tillegg har mange virksomheter såkalte bedriftsinterne aldersgrenser, mens statstjenestemenn må gå av ved
1492 fylte 70 dersom annet ikke er eksplisitt avtalt.

1493

1494 **Høyres løsninger:**

- 1495
- Føre en økonomisk politikk som trykker finansieringen av pensjonene.
- 1496
- Utrede et system for fondsbasering av tilleggspensjonene.
- 1497
- Gå gjennom alle aldersgrenser i lovverket for å tilpasse dem til pensjonsreformen og sikre at vi ikke støter
1498 arbeidsføre og arbeidsvillige eldre ut av arbeidslivet.
- 1499
- Heve det fradragsberettigede sparebeløpet i de individuelle pensjonsspareordningene (IPS) og redusere
1500 skatteprosenten ved uttak til 28 prosent.
- 1501

1502 **10 MANGFOLD OG INKLUDERING**

1503 **10.1 Migrasjon og inkludering**

1504 Innvandring er en kilde til mangfold, nye impulser og kulturell utveksling. Variasjon fostrer nytenkning,
1505 innovasjon og kreativitet. Samtidig som innvandring har bidratt til økonomisk vekst i Norge og gjort oss til en
1506 mer mangfoldig nasjon, ser vi utfordringer knyttet til innvandring og integrering.

1507

1508 En vellykket integrering er avgjørende for at innvandrere og flyktninger raskest mulig skal bli i stand til å arbeide
1509 og forsørge seg selv. Gode norskkunnskaper er avgjørende for å kunne delta fullt ut i samfunnet.

1510

1511 **Høyres løsninger:**

- 1512 • Innføre en obligatorisk språk- og kunnskapstest for alle som søker norsk statsborgerskap.
- 1513 • Sikre at barn ikke uteblir fra skolen uten lovlig grunn gjennom å pålegge skoleeier å ha rutiner for
1514 oppfølging. Det skal også føres kontroll med elevregisteret i skolen opp mot folkeregisteret.
- 1515 • Kartlegge barnas språkferdigheter, og gi språkopplæring til barn med svake norskferdigheter før
1516 skolestart. Tilbudet skal også omfatte barn som ikke går i barnehage.
- 1517 • Sørge for raskere godkjenningsordninger, bedre realkompetansevurdering og tilbud om oppdatering av
1518 kompetanse for å sikre at utdanningen innvandrerne allerede har kan brukes i Norge.
- 1519 • Bruke leksehjelp og sommerskole for å nå barn med spesielle språkutfordringer.
- 1520 • Samarbeide med innvandrerorganisasjoner og kulturelle og religiøse samfunn for å sikre at
1521 enkeltgrupper ikke faller utenfor.
- 1522 • Styrke det lokale integreringsarbeidet gjennom å gi kommuner og frivillige organisasjoner ressurser til å
1523 drive integreringsarbeid.
- 1524 • Styrke mottaksskolene og bedre kontrollen av elevers kunnskaper før de overføres fra mottaksskoler til
1525 annen grunn- eller videregående skole.
- 1526 • Fjerne norsk som andrespråk i grunnskolen.

1527

1528 **10.2 Et universelt utformet samfunn**

1529 Høyre vil være en pådriver for at universell utforming legges til grunn for samfunnsplanleggingen og
1530 gjennomføres i praksis for bygninger, i transportsektoren og i det offentlige rom. For mange mennesker utgjør
1531 mangel på fysisk tilrettelegging i samfunnet en viktig begrensning av deres bevegelsesfrihet og mulighet til å ta
1532 del i aktiviteter.

1533

1534 **Høyres løsninger:**

- 1535 • Fremme en universell antidiskrimineringslov.
- 1536 • Styrke de funksjonshemmedes organisasjoners likemannsarbeid.
- 1537 • Gi mennesker med omfattende bistandsbehov større valgfrihet gjennom rett til å velge brukerstyrt
- 1538 personlig assistanse (BPA).
- 1539 • Sette i gang arbeidet med universell tilpasning av alle skolebygg.

1540

1541 **10.3 Urfolk**

1542 Norge har ansvar for å verne om mangfoldet og sikre den samiske befolkningen mulighet til medvirkning og
1543 innflytelse. En forutsetning for en levende samisk kultur er at man i områder med samisk bosetting har et
1544 livskraftig næringsliv.

1545

1546 **Høyres løsninger:**

- 1547 • Ta vare på nasjonale minoriteters kultur og historie.
- 1548 • Utrede mulighet for samhandling på tvers av landegrensene, blant annet når det gjelder skolegang.
- 1549 • Arbeide for å styrke samarbeidet mellom reindriftsnæringen og landbruket.

1550

1551 **10.4 Tro og livssyn**

1552 Religions- og trosfrihet er en grunnleggende menneskerettighet og en forutsetning for et fritt samfunn. Et godt
1553 samfunn har plass for hele mennesket, med den religiøse identiteten og det livssynet hver enkelt har. Høyre
1554 ønsker et samfunn der både enkeltpersoner og organisasjoner kan utøve sin tro og sitt livssyn uten statlig
1555 innblanding.

1556

1557 Religionsutøvelse er ikke en lenger en stor del av majoritetsbefolkningens hverdag. På samme tid øker antallet
1558 nordmenn som har et bevisst forhold til religiøs tro. Dette kan være en kime til konflikt. Norge har et større
1559 religiøst mangfold enn tidligere og vi må som nasjon ta stilling til nye utfordringer knyttet til menneskers rett til
1560 å utøve sin religion og religionens plass i det offentlige rom.

1561

1562 Båndene mellom stat og kirke har blitt løsere som et resultat av kirkeforliket. Den norske kirke vil likevel ha en
1563 særstilling i det norske samfunn.

1564

1565

1566 **Høyres løsninger:**

- 1567 • Utarbeide en helhetlig lov om tros- og livssynssamfunn.
- 1568 • Sikre at den indre selvbestemmelsesrett skal være reell i alle tros- og livssynssamfunn.
- 1569 • Videreføre støtten til trosopplæring i Den norske kirke.
- 1570 • Sikre Den norske kirke full råderett i tros- og ansettelsesspørsmål.
- 1571 • Basere de økonomiske tilskuddene til tros- og livssynssamfunn på prinsippet om likebehandling. Staten
- 1572 skal ikke kunne bruke økonomiske virkemidler for å styre lovlig aktivitet i regi av tros- og
- 1573 livssynssamfunn.
- 1574 • Sørgje for at ytringsfriheten gjelder på samme måte for religionskritiske som for religiøse ytringer.
- 1575 • Tillate religiøse symboler og plagg som benyttes av sivile i det offentlige rom.
- 1576 • Sikre foreldrenes rett til å ivareta sine barns oppdragelse ut fra eget livssyn, men foreldreretten
- 1577 begrenses av barnets rett til respekt for sitt likeverd og beskyttelse mot integritetskrenkelser.
- 1578 • Gjøre de formelle sidene av ekteskapsinngåelsen til en statlig administrert ordning, slik som prøvingen
- 1579 av ekteskapsvilkårene allerede er. Tros- og livssynssamfunn skal ha frihet til å sette egne krav til
- 1580 velsignelse og seremoni rundt ekteskapet i tråd med egen tro.
- 1581 • Ordningen med borgerlig vigsel skal bestå som et tilbud til de som ønsker en seremoni i regi av staten.
- 1582 • Opprettholde en felles ekteskapslov.

1583

1584 **11 UTENRIKS OG FORSVAR**

1585 **11.1 Norge i verden**

1586 Norge er et åpent samfunn med en åpen økonomi. Vår utvikling, vår sikkerhet og vår velferd blir i sterk grad
1587 påvirket og bestemt av prosesser og aktører utenfor Norges grenser. Vi er gjensidig avhengig av våre naboland,
1588 allierte og handelspartnere. Høyre vil føre en realistisk utenrikspolitikk tuftet på tydelige prioriteringer.

1589 Utenrikspolitikken skal oppnå faktiske resultater for det norske folk.

1590

1591 Norge er et relativt lite og sårbart samfunn. Høyre mener at Norge skal bidra til å bevare og styrke en
1592 internasjonal rettsorden gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid i FN, NATO, EØS, WTO og andre
1593 internasjonale organisasjoner. Vi skal våge å ta side sammen med likesinnede land når den internasjonale
1594 rettsorden blir utfordret. Samtidig skal vi anstrenge oss for å bevare en åpen og fri handel mellom land, spesielt
1595 tilstrebe økt handel mellom utviklingsland og industriland, og støtte norsk næringslivs rolle i dette.

1596

1597 Norge er en energistormakt som produsent, eksportør og investor. Norske aktører har betydelige interesser og
1598 store muligheter på energiområdet verden rundt. Energi må få en viktigere plass i norsk utenrikspolitikk og
1599 utenrikstjeneste.

1600

1601 Norges innsats som en aktiv, engasjert og forutsigbar samarbeidspartner og alliert skal ikke kunne trekkes i tvil.
1602 Menneskerettigheter, demokrati, rettsstat og ytringsfrihet er en del av grunnmuren i vårt samfunn og skal også
1603 prege norsk utenrikspolitikk. Norge skal stille opp når vår innsats behøves og vi har forutsetninger for å bidra,
1604 enten det er gjennom bidrag til internasjonale operasjoner, utviklingshjelp eller i miljø- og klimaarbeidet.

1605

1606 Tilgang til EUs indre marked gjennom EØS-avtalen er en viktig forutsetning for å sikre velferden i det norske
1607 samfunnet. Samtidig gir ikke avtalen tilstrekkelig medbestemmelse over viktige saker som påvirker oss. Norges
1608 sikkerhetspolitiske behov ivaretas i stor grad gjennom NATO, men et norsk medlemskap i EU vil ytterligere
1609 kunne styrke Norges sikkerhet på sikt.

1610

1611 **Høyres løsninger:**

- 1612 • Anstrenge oss for at NATO fortsetter som en slagkraftig og operativ allianse av demokratier gjennom aktive
1613 og lojale norske bidrag.
- 1614 • Arbeide for fri handel, også mellom utviklingsland og industriland.
- 1615 • Støtte reform, effektivisering og strengere prioriteringer i FN for å øke organisasjonens effektivitet og
1616 legitimitet.

- 1617 • Styrke utenrikstjenestens kompetanse og engasjement på energiområdet.
- 1618 • Styrke norsk representasjon og påvirkning i multilaterale organisasjoner og institusjoner av avgjørende
- 1619 betydning for Norge.
- 1620 • Arbeide for styrket integrasjon i Europa og norsk medlemskap i EU. Spørsmålet om medlemskap i EU skal
- 1621 avgjøres ved folkeavstemming. Så lenge Norge ikke er medlem, vil Høyre prioritere en mer aktiv
- 1622 europapolitikk.
- 1623 • Prioritere tilstedeværelse i EU-sammenhenger og styrke koordineringen av regjeringens arbeid med EU- og
- 1624 EØS-saker. Involvere Stortinget mer aktivt i arbeidet med EU- og EØS-saker.
- 1625 • Styrke det nordiske samarbeidet i praktisk diplomati, gjennom tettere koordinering, samlokaliserte
- 1626 utenriksstasjoner og større grad av ansvarsdeling der det er mulig.
- 1627 • Bidra i internasjonale militære operasjoner gjennom NATO, FN eller EU, avhengig av våre spesifikke fortrinn
- 1628 og behov, samt det som tjener oppdraget best. Norsk deltakelse skal bidra til norsk og internasjonal fred og
- 1629 sikkerhet.
- 1630 • Fremme demokrati, menneskerettigheter, rettsstat og ytringsfrihet gjennom norsk utenrikspolitikk.
- 1631 • Arbeide for sterkere internasjonalt samarbeid mot spredning av atomvåpen og andre
- 1632 masseødeleggelsesvåpen.

1633 **11.2 Utvikling**

- 1634 Høyre vil at Norge skal fortsette å støtte fattige lands demokratiske, økonomiske og sosiale utvikling. Vår støtte
- 1635 skal gå til prosesser som er mest mulig effektive, som skaper varig endring og som styrker enkeltmenneskers
- 1636 evne til å ta vare på seg selv og sin familie.
- 1637
- 1638 Enkeltmenneskers ytringsfrihet og mulighet til politisk og økonomisk deltagelse skal styrkes, ikke svekkes, som
- 1639 følge av norsk utviklingshjelp. Nasjonale myndigheters egeninnsats og politiske eierskap til egen utvikling er en
- 1640 forutsetning for norsk støtte. Norsk bistand skal være tidsbegrenset der det er mulig for å forhindre
- 1641 bistandsavhengighet og svekkelse av nasjonalt ansvar. Norsk utviklingshjelp skal evalueres grundig og kritisk, og
- 1642 konklusjonene skal få betydning for fremtidig innsats. Samarbeidet mellom norske og nasjonale myndigheter,
- 1643 frivillige organisasjoner, FN og andre aktører skal være konstruktivt, resultatorientert og preget av tydelig
- 1644 ansvarsdeling.
- 1645
- 1646 Bistand fra rike land kan aldri erstatte kostnaden ved en proteksjonisme som nekter fattige land muligheten til å
- 1647 utvikle sine egne økonomier. Høyre vil bygge ned handelshindringer og øke fattige lands markedsadgang til
- 1648 Norge.

1649 **Høyres løsninger:**

- 1650 • Videreføre et høyt norsk bistandsnivå, men konsentrere bistanden både tematisk og geografisk slik at vi har
- 1651 evne til å forvalte den godt, vurdere effekten grundig og innføre endringer ved behov. Bistanden skal være
- 1652 tidsbegrenset der det er mulig.
- 1653 • Vri utviklingspolitikken bort fra tradisjonell bistand, i retning større grad av samstemthet,
- 1654 gjennom å benytte handelspolitikk, landbrukspolitikk, kompetanseoverføring, hjelp til å forvalte
- 1655 naturressurser og direkte investeringer som utviklingspolitiske virkemidler.
- 1656 • Arbeide for multilaterale handelsavtaler gjennom WTO for stabile rammevilkår og like konkurransevilkår
- 1657 globalt, og samtidig inngå mer begrensede avtaler der det er nødvendig. Norge skal inngå bilaterale
- 1658 handelsavtaler frem til et multilateralt rammeverk foreligger.
- 1659 • Stille krav om god økonomisk politikk og politisk åpenhet i forbindelse med bistand, gjeldslette og andre
- 1660 finansielle utviklingstiltak.
- 1661 • Skjerpe kravene til demokratiutvikling og korrupsjonsbekjempelse i mottakerlandene, særlig der stat til
- 1662 stat-støtte er aktuelt.
- 1663 • Støtte finansieringsordninger som kan bidra til å gi enkeltmennesker muligheter til å utvikle sin egen bedrift
- 1664 og arbeidsplass, og prioritere støtte til utdanning, helse og kvinners rettigheter.
- 1665 • Evaluere og reformere dagens finansieringsordninger for informasjonsstøtte til organisasjoner i Norge, og
- 1666 utrede gjeninnføring av et egenfinansieringskrav til norske bistands- og utviklingsorganisasjoner som
- 1667 mottar offentlig støtte.
- 1668 • Sikre åpenhet i bistanden, og mulighet for offentligheten til å følge bistandsmidlene. Det må være full
- 1669 åpenhet om effektiviteten og måloppnåelsen hos internasjonale samarbeidspartnere og i multilaterale
- 1670 organisasjoner der Norge bidrar, og norsk støtte må rettes inn mot organisasjoner som leverer gode
- 1671 resultater.

1672

1673 **11.3 Frihet, menneskerettigheter og demokrati**

1674 I dag er over halvparten av verdens land demokratier, og historien viser at menneskers søken etter økt frihet og
1675 medbestemmelse er universell. Høyre mener at ett av de viktigste hindrene for langsiktig økonomisk vekst, fred
1676 og stabilitet i mange land er undertrykkelsen av personlig frihet.

1677

1678 Enkelte land insisterer på at menneskerettighetene ikke er universelle, og ønsker å promotere særskilt nasjonale
1679 standarder for demokrati og menneskerettigheter. Høyre mener dette er en klar misoppfatning, og at de
1680 sentrale menneskerettighetsverdiene er nedfelt i et stort multilateralt avtaleverk, hvor FNs

1681 menneskerettighetserklæring og det europeiske charter for menneskerettigheter er særlig sentrale.

1682 Høyre anser ytringsfrihet, trosfrihet og rettsstatsprinsipper som helt grunnleggende menneskerettigheter for

1683 hvert enkelt menneske, uavhengig av geografi og religion. Høyre vil støtte frihetssøkende individer i deres

1684 arbeid for ytringsfrihet, trosfrihet og demokrati.

1685

1686 **Høyres løsninger:**

1687 • Sørge for at menneskerettigheter, demokrati, rettsstat og ytringsfrihet får prege norsk utviklingspolitikk.

1688 Mottakerlandets vilje til å styre med grunnlag i disse prinsippene vil veie tungt ved vurderinger av

1689 innsats og økonomisk støtte fra Norge.

1690 • Stille krav om fremgang i arbeidet for åpenhet, presse-, ytrings- og organisasjonsfrihet i alle land som

1691 mottar økonomisk støtte fra Norge.

1692 • Bidra til å trappe opp kampen mot overgrep mot sivile, også når de begås av eget lands myndigheter,

1693 blant annet gjennom å gjøre den internasjonale straffedomstolen så effektiv som mulig.

1694 • Øke investeringer i utviklingsland hvor det foregår en positiv utvikling i demokratiseringsprosessen.

1695 • Støtte EU som den viktigste pådriveren for styrking av demokrati og menneskerettigheter i Europa og

1696 globalt, samt videreføre støtten til Europarådet og OSSE. Disse arenaene skal brukes til diskusjon om

1697 rettslige og politiske løsninger på utfordringer som følge av innvandring og migrasjon i Europa.

1698 • Øke norsk innsats for å styrke menneskerettighetene og motvirke tendenser til mer autoritært styre i

1699 Europa.

1700 • Bidra til å beskytte og styrke den enkeltes rett til selv å velge tro eller å ikke ha en tro. Norge skal, i

1701 samarbeid med likesinnede land, ta opp brudd på trosfriheten i direkte kommunikasjon med land der

1702 slike menneskerettighetsbrudd forekommer.

1703

1704 **11.4 Nordområdene**

1705 Nordområdene er i rask utvikling. I løpet av et par tiår har Arktis, Polhavet og tilstøtende kystområder gått fra å

1706 være et sikkerhetspolitisk spenningsområde til å bli et energi- og næringspolitisk kraftsentrum. Nordområdene

1707 og Arktis er av svært stor betydning for Norge, både sikkerhetspolitisk og økonomisk. Miljø- og

1708 klimautfordringene er spesielt synlige i nord.

1709

1710 Høyre vil føre en politikk som sikrer en stabil og positiv utvikling i nordområdene, inkludert på Svalbard. Norge

1711 skal bidra til en helhetlig, langsiktig og forsvarlig forvaltning av ressursene i området.

1712

1713

1714 **Høyres løsninger:**

- 1715 • Sikre sterk norsk tilstedeværelse og suverenitetshevdelse i nordområdene og på Svalbard.
- 1716 • Legge til rette for at Nord-Norges innbyggere og lokale myndigheter kan ta ledelsen i utformingen av egen
- 1717 fremtid.
- 1718 • Sikre gode rammevilkår til å utvikle næringsklynger på fastlandet i nord i forbindelse med utvinning av olje
- 1719 og gass i nye områder nord i Norskehavet og i Barentshavet. Dette må gjøres i samarbeid med de
- 1720 eksisterende forskningsmiljøene i landsdelen.
- 1721 • Lage en helhetlig forvaltnings- og utviklingsplan for en bærekraftig utnyttelse av naturressurser i
- 1722 nordområdene. Miljøberedskapen i nordområdene skal kontinuerlig vurderes, og om nødvendig styrkes.
- 1723 • Bidra til økt nasjonal og internasjonal forskningskompetanse på klima og miljø i nordområdene.
- 1724 • Videreføre et konstruktivt forhold til polarnasjonene, spesielt Russland, i saker av gjensidig interesse.
- 1725 • Videreføre samarbeidet mellom norske og russiske organisasjoner, institusjoner og folk-til-folk samarbeid.
- 1726 • Sette Forsvaret i stand til å være tilstede med økt operativ evne i nordområdene. Forsvaret må innenfor
- 1727 vårt sikkerhetspolitiske samarbeid kunne sørge for kontroll i vår del av Polhavet og Nord-Atlanteren.
- 1728 • Sørge for norsk medvirkning til en internasjonal løsning for å ivareta miljø og sikkerhet ved økende skipsfart
- 1729 over Polhavet.
- 1730 • Opprettholde et bredt norsk nærvær på Svalbard, inkludert kullutvinning inntil den kan erstattes av annen
- 1731 næringsvirksomhet.

1732

1733 **11.5 Forsvar**

1734 Høyres ønsker et forsvar som sikrer norske interesser, suverenitet og handlefrihet, og som gjør oss i stand til å

1735 bevare og styrke NATO og andre sikkerhetspolitiske samarbeidsfora av betydning for Norge. Det er et

1736 grunnleggende og tidløst ansvar å sørge for sikkerheten til borgerne, samfunnet og staten. Norges

1737 sikkerhetspolitiske interesser ivaretas best ved å bidra til avspenning, sikkerhet og stabilitet, både i norske

1738 nærområder og globalt.

1739

1740 Forsvaret må dimensjoneres for å kunne håndtere alle typer militære trusler i alle deler av Norge, men med

1741 spesiell vekt på nordområdene. De fleste trusler vil håndteres innenfor en allianseramme, men likevel må

1742 sentrale oppgaver løses av norske styrker. Høyre mener at dette krever en styrking av Forsvaret utover dagens

1743 nivå. Norsk sikkerhet er kritisk avhengig av bidrag fra våre allierte. For at alliansen skal være bærekraftig over

1744 tid, må det være balanse mellom det vi forventer av våre alliansepartnere, og det vi selv bidrar med til alliansen.

1745 Høyre vil sikre at vi har et reelt terskelforsvar med robuste og fleksible operative avdelinger som kan håndtere

1746 skiftende utfordringer i lys av det til en hver tid gjeldende trusselbildet, i tillegg til uforutsette hendelser både
1747 hjemme og ute. For at avdelinger skal ha reell operativ evne og kunne håndtere hele bredden av Forsvarets
1748 oppdrag, må personellet ha tilstrekkelig utdanning, avdelingene må ha nok og tidsriktig materiell, og de må
1749 være trent og samtrent.

1750

1751 Forsvaret spiller en avgjørende rolle for samfunnets samlede beredskap. Dette gjelder både for skarpe
1752 situasjoner som terroranslag og i forbindelse med ulykker og naturkatastrofer. Forsvarets kapasiteter må være
1753 tilgjengelige for nasjonal krisehåndtering og det må sikres et best mulig samarbeid mellom Forsvaret, politiet og
1754 sivile beredskapsmyndigheter.

1755

1756 **Høyres løsninger:**

- 1757 • Øke bevilgningene for å gjøre Forsvaret i stand til å løse pålagte oppdrag, og skape reell balanse mellom
1758 bevilgninger, struktur og oppgaver. Det må være en bærekraftig balanse mellom drift og investeringer.
- 1759 • Sørgje for at alle operative avdelinger holder et nødvendig treningsnivå.
- 1760 • Styrke Hæren gjennom på sikt å opprette tre stående mekaniserte manøverbataljoner.
- 1761 • Styrke Heimevernets innsatsstyrker og evne til å håndtere militære trusler, samtidig som lokal rekruttering,
1762 tilknytning og beredskap i hele landet opprettholdes.
- 1763 • Videreutvikle Forsvarets evne til defensive og offensive cyberoperasjoner som en del av samfunnets
1764 helhetlige forsvar mot cybertrusler.
- 1765 • Innføre en ordning for spesialistbefal eller underoffiserer i tråd med NATOs standard.
- 1766 • Gjennomføre en evaluering med sikte på reform av dagens ordning med integrert strategisk ledelse
1767 gjennom Forsvarsdepartementet, og styrke Forsvarssjefens rolle.
- 1768 • Opprettholde den allmenne verneplikten, men åpne for modernisering i tråd med Forsvarets behov.
- 1769 • Foreta en kritisk gjennomgang av forsvarsstrukturens reelle kapasitet og utholdenhet. Ta initiativ til at det
1770 fortløpende hentes inn uavhengige faglige råd og uavhengig beslutningsgrunnlag for utviklingen av
1771 Forsvaret.
- 1772 • Gjennomføre en omfattende personell- og kompetansereform i sektoren, som også innebærer en
1773 gjennomgang av befalsordningen.
- 1774 • Støtte opp om NATOs permanente tilstedeværelse i Norge, samt legge til rette for økt alliert
1775 øvelsesvirksomhet og aktivitet.
- 1776 • Støtte et operativt begrunnet og praktisk nordisk forsvarssamarbeid som et tillegg til samarbeidet med våre
1777 allierte i NATO.

- 1778 • Styrke veteranenes rettigheter, med vekt på helsemessig og sosial oppfølging, økonomisk sikkerhet, og
- 1779 støtte til pårørendearbeid, samt utrede en innføring av en tjenestebasert ordning med «krigspensjon».
- 1780 • Føre en personellpolitikk som gir varierte og langsiktige karrieremuligheter for alt personell, inkludert
- 1781 menige.
- 1782 • Få på plass en organisert forskningsaktivitet på langsiktige strategiske trender og militær beredskap på
- 1783 Forsvarets forskningsinstitutt (FFI).